

Värdefull natur i Gävleborg

Hudiksvalls kommun

Innehållsförteckning

	Sid		Sid		
1	LILLHUNDSJÖMYRAN	289	26	BRÄNNÅSENS FÄBODAR	298
2	HUNDSJÖBÄCKEN	289	27	HAVRASJÖN (f d Haversjön)	298
3	STENSJÖNS OCH LOMTJÄRNENS NATURRESERVAT NR, Riks-N	289	28	LOCKSMYRBÄCKEN	298
4	SVÅGANS DALGÅNG Riks-N	291	29	DALABERGET	298
4 a	BRÄNDBOBÄCKEN (Riks-N)	293	30	LILLÅSEN	299
5	FLOTTHÖLJAN (Riks-N)	293	31	SJÖSMYRSJÖN	299
6	ÖSTRA LÅNGMYRAN	293	32	RIKKÄRR VID HALVFREMYRAN	299
7	SLÄNGSÅSMYRAN	293	33	BÄCK MELLAN MÖRTTJÄRN OCH BJÖRNSJÖN	299
8	BYGGET	294	34	NORRLIA	299
9	NORRA FURUBERG	294	35	SÖRLIA	299
10	ÖSTRA OCH VÄSTRA HUNDSNÄSMYRAN	294	36	MIDDAGSBERGET	300
11	SNIPÅSEN	294	37	DJUPDALSMYRAN	300
12	SNIPMYRAN	294	38	ENRISMYRAN	300
13	SNIPTORP	295	39	DYRVALLEN	300
14	FLINTTORPET	295	40 a, b	DYRVALLS STORMYRAN OCH DYRVALLSTJÄRNEN	300
15	VASSMYRBÄCKEN	295	41	HÖGTOMT NM	301
16	ÄLVÅSEN Riks-N	295	42	GRYTTJESBERGET	301
17	LINGÅN	296	43	GOTTLAND	301
18	NIPSBÄCKEN	296	44	DELLENBYGDEN Riks-N, Riks-F	301
19	SANDVIKSMOARNA GRÖNTJÄRN Riks-N	296	44 a	ANDERBO	302
20	GRÖNTJÄRN NR, (Riks-N)	297	44 b	GRAVFÄLT VID NORRBO	302
21	HORNBERGET (Riks-N)	297	44 c	SYLTAVIKEN	303
22	GLADBÄCKEN NR, (Riks-N)	297	44 d	FJÄLLGATAN	303
23	RUNNSBÄCKEN (Riks-N)	297	44 e	STÖMNE	303
24	VÄSTERSTRÅSJÖ Riks-N	297	44 f	MORASJÖN	304
25	PORSOMYRAN	298	44 g	SJÖMYRASJÖN	304
			44 h	HÅLSJÖHOLMEN NR	304
			44 i	HÅLSJÖVIKEN	304
			44 j	FINNKLACK	304
			44 k	HALLBODAL	305
			44 l	BORGARBERGET	305
			45	LÅNGBY-SÖRÄNG Riks-N	305

		Sid			Sid
46	TANNAKLITTEN	305	71	DELÅNGERSÅN (nedströms Storsjön)	Riks-N 314
47	RÖDHÅLLSBERGET	305	72	ÖSTANÅBERGET	314
48	HJORTSTAVALEN	305	73	BODARNA	314
49	STORMYRAN	306	74	BODAGROTTORNA	NR, Riks-N 315
50	STEG	306	75	SOLBERG	315
51	CEMBRATALL VID NÄSVIKEN	NM 306	76	HORNSLANDET MED BÅLSÖN	Riks-N, Riks-F 315
52	HÅLSINGTUNA HÖG	Riks-N 306	76 a	DOMÄNRESERVATET NORRA HORNSLANDET	NR, (Riks-N), (Riks-F) 317
52 a	VÅLSTA	307	76 b	HÄSTHOLMEN	DSO, (Riks-N), (Riks-F) 317
52 b	HALLSTAÅSEN	307	76 c	BÅLSÖN	NVO, (Riks-N), (Riks-F), Riks-K 317
52 c	OPPEGÅRDEN	307	76 d	KUGGÖRARNA	NR, (Riks-N), (Riks-F) 318
52 d	TUNASJÖN FORSBERGET	308	76 e	KLIBBALRESERVATET	NR, (Riks-N), (Riks-F) 318
53	KALLMYRORNA	308	76 f	KLAPPERSTENSRESERVATET	(Riks-N), (Riks-F) 318
54	NORDMYRAN	308	76 g	DOMÄNRESERVATET LÖVSALEN	NR, (Riks-N), (Riks-F) 318
55	BJÖRNTJÄRNE	308	76 h	NORRA LINDRESERVATET	(Riks-N), (Riks-F) 319
56	SVEDJA	308	76 i	NORRA ASKRESERVATET	(Riks-N), (Riks-F) 319
57	HEDSTABERGET	309	76 j	SÖDRA ASKRESERVATET	(Riks-N), (Riks-F) 319
58	ÖSTANBRÄCKSSJÖN	309	76 k	SÖDRA LINDRESERVATET	(Riks-N), (Riks-F) 319
59	SMÄLSK	309	76 l	HÖLICK	NR, (Riks-N), (Riks-F) 319
60	RÅBERGSVALLEN	309	77	HUDIKSVALLSKUSTEN	Riks-N, Riks-F 320
61	STORMYRAN (LONKEN) ASARMYRORNA	310	77 a	TUNAOLMEN IDENORSOLMEN	(Riks-N), (Riks-F) 321
62	STORBERGET	Riks-N 310	77 b	ÖRÄNGESNÅSET	(Riks-N), (Riks-F) 321
63	ODLINGSLANDSKAPET SÖDER OM FORSA	Riks-N 311	77 c	MÖSSNÄSUDDEN	(Riks-N), (Riks-F) 321
63 a	FUNSTA	312	77 d	VÅTNÄSUDDEN	(Riks-N), (Riks-F) 321
64	FJÄLLMYRAN (Hudiksvall)	312	77 e	LILLKLUBB KROKHOLMEN STORKLUBB	(Riks-N), (Riks-F) 322
65	RASSELMYRBERGET	312	77 f	DISAN NORRHARET	DSO, (Riks-N), (Riks-F) 322
66	SANDREVELN	DSO 312			
67	BLACKSÅS	313			
68	BLECKMYRORNA	313			
69	FUSKÅSBERGET	313			
70	KÄRINGSKÅRBERGET	313			

		Sid
77 g	AGÖN KRÅKÖN NVO, (Riks-N), (Riks-F), Riks-K	322
77 h	DRAKÖN TIHÅLLARNA NR, (Riks-N), (Riks-F)	323
78	KARLSNÄSBERGEN	325
79	NIANÅN	325
80	HORNSJÖMYRORNA	325
81	YSBERGET LAXTJÄRNSBERGET	NR Riks-N 326
82	LÖVENHOLTSBERGET	327
83	BLECKBERGENS URSKOG	NR 327
84	KÄRR SÖDER OM MÖSSBOÅSEN	327
85	NORRBERGET	327
86	TJÄNNÅSEN	329
87	FLÄCKAVIKEN	329
88	HÄLSEN	Riks-N 329
89	STULTSJÖN	329
90	ENÅNGERSÅN	Riks-N 330
91	BODA	NR 330
92	STORÅSEN	330
93	FÅGELHÄLLAN	Riks-N 330
94	LINDEFALLET	Riks-N 331
95	LJUSMYRSBERGET	332
96	BJÖRKHAGE VID LINDEFALLET	333
97	MYRAR MELLAN SKÅSSAN, LJUSMYRAN OCH HAVET	Riks-N 333
97 a	LJUSMYRAN	333
97 b	SVARTTJÄRNSMYRAN	334
98	MYR VID KROKTJÄRNEN	334
99	KARSKÄR	334
100	SNÄCKEN	NR 334
101	VITGRUND VATSTENARNA	335

1

LILLHUNDSJÖMYRAN

- orörd myr med
fågelskyddsvärden

ZGH
III/1
16 G NV

Lillhundsjömyran är en öppen slät myr med svagt utvecklat sträng-flarksystem i sin norra del. Söder om myren finns en liten tjärn och i sydost en liten men gammal gransumpskog.

Myrens fågelliv är rikt trots den begränsade arealen (15 ha). Grönben, enkelbeckasin, videsparv och slaguggla häckar sannolikt på eller i närheten av myren.

Skogen runt myren, särskilt gransumpskogen, bör sparas. Dikning som påverkar myren kan ej tillåtas.

2

HUNDSJÖBÄCKEN

- värdefull flora

BH
III/1
16 G NV

Utmed den lilla bäck, som rinner från Lilla Hundsjön, växer glesgröe i en förhållandevis rik förekomst. Bäckens omges av barrskog med ungskog på ena sidan men också ett relativt nytt hygge. Närmast Lilla Hundsjön växer gammal sumpgranskog.

Förekomsten av glesgröe är intressant och värdefull men det är osäkert hur skogsbruksåtgärder på längre sikt påverkar beståndet. Markavvattning, som påverkar bäcken eller sumpgranskogen, bör dock inte tillåtas.

3

STENSJÖNS OCH LOMTJÄRNENS NATURRESERVAT

- länets största
naturskogsreservat

BZFL
I/NR
Riks-N
16 G NV
16 G NO

Två av länets intressantaste naturskogsområden har slagits samman och bildar ett av våra största naturreservat - Stensjöns och Lomtjärnens naturreservat i norra Bjuråker. Reservatet, totalt 586 ha, innefattar den 35 ha stora Stensjön och den blott 1 ha stora Lomtjärnen.

I Stensjöreservatet är den dominerande naturtypen torra blockiga moränrygg och slutningar med tallskog av lingonristyp. Lokalt är moränen storblockig och flera väldiga flyttblock finns norr och öster om Stensjön. Myrar och sumpskog ingår också i reservatet.

Skogen är till stora delar starkt urskogsartad med inslag av grova upp till 550 år gamla tallöverståndare samt torrakor och lågor. Bestånd med mer likåldrig och ensartad äldre skog ingår, men generellt har virkesuttaget varit ovanligt litet. Skogsstrukturen är därför mycket ursprunglig och starkt präglad av naturliga skogsbränder.

Skogens brandhistorik har med hjälp av dendrokronologi kunnat följas bakåt i tiden till 1367. Under denna tid har 27 bränder berört området. I genomsnitt har skogen brunnit vart 40-50:de år. En ännu levande tall har överlevt 11 bränder. Tallen, som grodde 1320, är ett av landets äldsta nu kända levande träd, kanske rentav det näst äldsta.

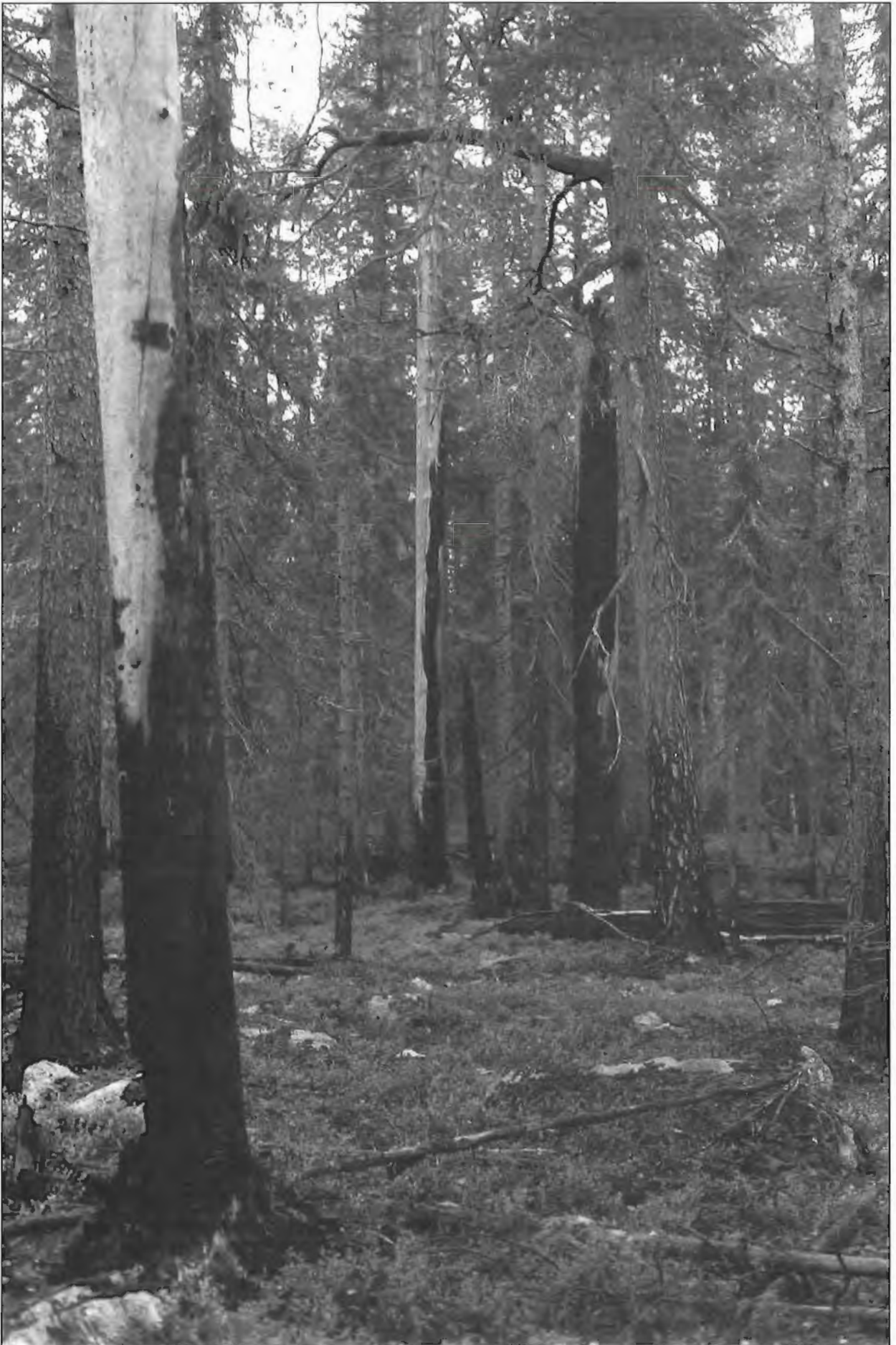
I Stensjöreservatet finns ingen rikare högre fauna eller flora. Till häckfåglarna räknas emellertid storlom, fiskgjuse, gluttsnäppa, tre-tåig hackspett och 8-10 par videsparvar.

Lomtjärnsreservatet är varierat, både med avseende på terräng och skogstyper. Granskog av blåbärstyp dominerar. Skogen är inte helt orörd men urskogsartad och olikåldrig med rikt inslag av överståndare och torrakor eller lågor. Ca ett ha av reservatet antändes oavsiktligt i samband med en avverkning av angränsande skog 1971. Den brända skogen, där så gott som alla granar dött, har lämnats orörd. Föryngringen är god.

Stensjöns och Lomtjärnens naturreservat är sammansatt av två var för sig synnerligen intressanta och värdefulla naturskogsområden vilka var för sig också tillhör de förnämsta i länet. De är stora, naturligt avgränsade, mångformiga och med en hög grad av orördhet. Lomtjärnsreservatets väldokumenterade brandhistorik är särskilt intresseväckande och värdefull.

Reservatets storlek och mångformighet gör att det ekologiska värdet för urskogsgynnade växter och djur är oskattbart. Det är också av stort värde för naturstudier. Bevarandevärdet är mycket högt.

Stensjöns och Lomtjärnens naturreservat är av riksintresse för naturvård.

Skogsbrandfält i Lomtjärnsreservatet.

Foto: Peter Ståhl

4

SVÅGANS DALGÅNG

- älvdal av riksintresse

GLHZBF

I/2

Riks-N

16 G NV

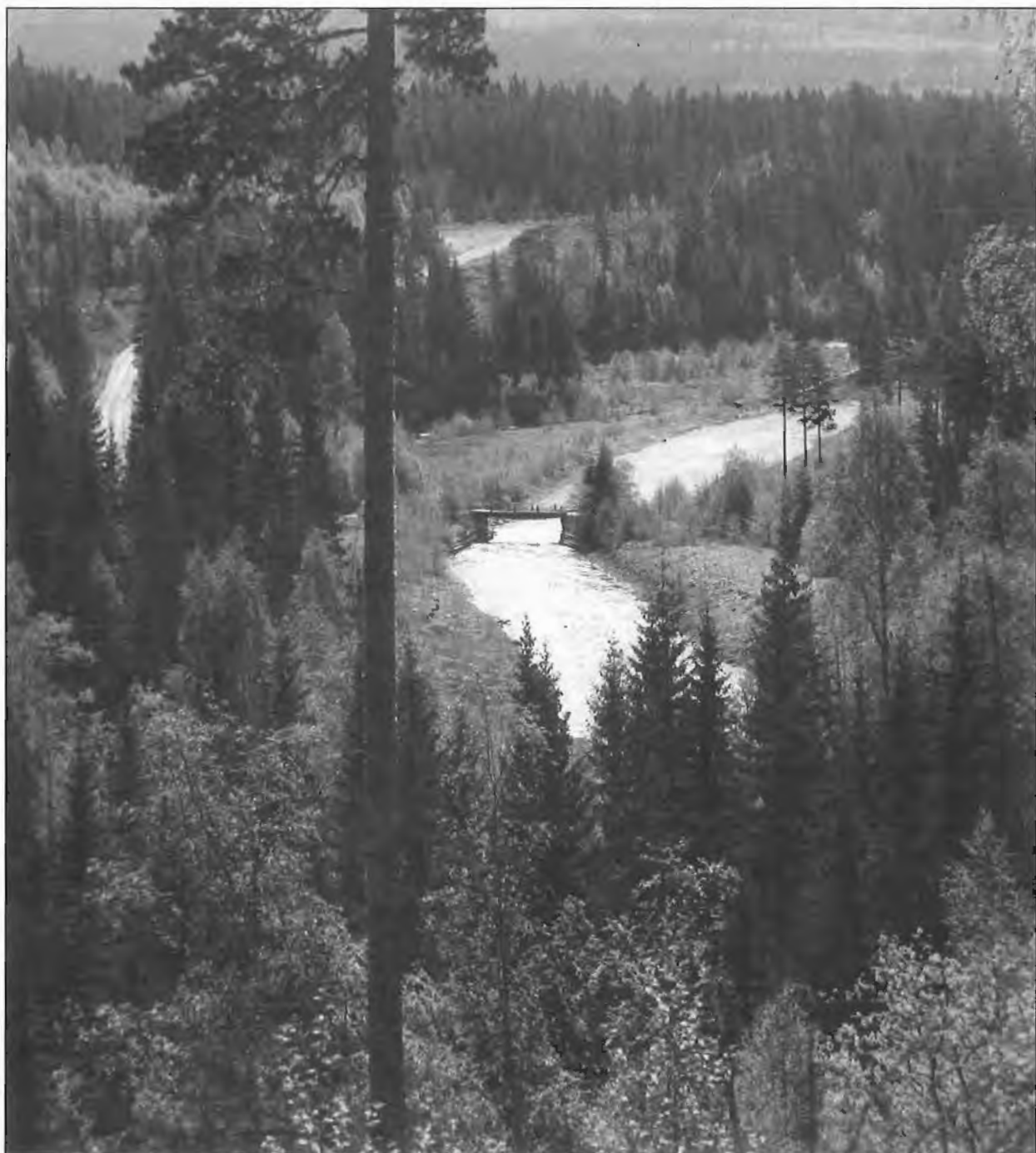
16 G NO

16 G SO

Svågan är, näst huvudälvarna, ett av länets största vattendrag. Naturvärdena i Svågans älvdal är höga, särskilt utmed sträckan mellan Valsjön i Ljusdals kommun och älvens utlopp i norra Dellen vid Friggesund.

Under inlandsisens avsmältningsskede bildade Svågans dalgång en djup havsvik, en fornvik som sträckte sig in till Digerön, 3 km norr om Brändbo. Havsviken skyddades av en skärgård där öarna utgjordes av de höga bergen öster och nordost om Norra Dellen. Iskanten retirerade under denna period i genomsnitt minst 250-300 meter per år. Längst in i fornviken påträffas i dag högsta kustlinjen (HK) 248 m ö h.

Under inlandsisen, i en tunnel som troget följde Svågans dalgång, forsade en mäktig is-älv. Isälven förde med sig sten och grus som

Svågans dalgång vid Brännås.

Foto: Anders Malmborg

isen brutit loss, bearbetade det så att det blev rundat och ursköljt och avsatte det till sist under havsytan som en ås - Hudiksvallsåsen. När isen smält bort från Svågadalens ås kom det finkorniga material som älven förde med sig att avsättas i havet som deltalober vilka delvis kom att täcka åsen. Allt eftersom landet höjdes ur havet försköts denna process allt längre ner i dalen och älven eroderade sig ner genom de mäktiga sedimentmassor den tidigare avsatt.

I Svågans dalgång kan Hudiksvallsåsen, med vissa avbrott, följas från Norra Dellen till HK. Vid Ångebo grenar Hennanåsen av från Hudiksvallsåsen utan synlig förbindelse. Hudiksvallsåsen löper vidare mot nordväst, slingrande än på den ena, än på den andra sidan Svågan. Mellan Ångebo och Björsarv återfinns det vackraste åsavsnittet. Ryggen är brant och hög, 30 meter över älven. Mjuka pucklar på 500 meters avstånd och grunda åsgropar kan förekomma i krönet.

Kring Brännås överlagras huvudåsryggen och kortare radiala parallellryggar delvis av delta-sediment. I den inre delen av HK-viken, mellan Brändbobäcken vid Brändbo och Digerön-Tvärforsen, uppfylls dalgången av högre deltatyor på olika nivåer ovanpå berggrunden och de moränlager som i regel täcker denna. Deltasedimenten bildar en serie deltaplan utformade som mjukt böjda deltalober som sänker sig i terrasser från Digerösheden. De lösa avlagringarna vid Brännås är anmärkningsvärt mäktiga; upp till 60 meter bestående av 30-40 meter isälvs-material ovanpå 20 meter morän.

Svågan har successivt i terrasser skurit sig ned till den underliggande berg- eller morän-ytan. Detta åskådliggörs särskilt tydligt mellan Tvärforsen och Brändbo. Här kan minst sju olika älvterrasser med tydliga meanderbågar urskiljas - den översta 30 meter högre än den nuvarande älvfåran. Sträckan mellan Brännås och Digerön är av mycket stort geologiskt värde då den ovanligt väl illustrerar isälvsavsmältningens förlopp och Svågans erosion.

I och med att inlandsisen smälte bort så långt att isfronten kom upp på land, ovanför HK, upphörde åsbildningen. I stället bildades omfattande sandurfält på land medan finkorniga sediment avsattes som deltalober i vattenet. Grovt sandurmaterial har även avsatts ovanpå deltaplanet vid Digerösheden där också typiska strömrännor utbildats.

Övergångsområdet kring HK är liksom ovanliggande sandurfält av stort geologiskt intresse. De senare behandlas mer utförligt under Ljusdals kommun.

Svågan innehåller också mycket välutvecklade meanderpartier. Den 6 km långa meandersträckan nedströms Ångebo tillhör länets finaste. Älven är här grunt nedskuren i omgivande, på ytan kulliga och delvis uppodlade dalsediment. Flera generationer älvfåror kan urskiljas. Även de anslutande vattendragen, t ex Gladbäcken och Brändbobäcken, har utbildat meanderavsnitt och vackert nedskurna bäckdalar. På flera ställen, t ex vid Bricka, är Svågan djupt nedskuren i sedimenten och omges av branta, lokalt över 30 meter höga ravinsidor. På några ställen finns nipor och intressanta sidoraviner.

Svågadalens vegetation och flora uppvisar flera intressanta drag. Botaniskt värdefulla inslag är bl. a. skuggviol vid Friggensund, underviol, tvåblad och höstlåsbräken vid Digerön och storgröe vid Tvärforsen. I de nedre delarna av älven finns rika förekomster av den sällsynta mandelpilen. Vid Flotthöljan finns en massförekomst av den sårbara och sällsynta ringlaven, *Evernia divaricata*, vilken sannolikt är helt beroende av det särpräglade lokalklimatet vid forsarna.

Efter utbyggnaden av Tvärforsen är Svågan relativt fattig på strömsträckor. Den tidigare forsrika sträckan mellan Tvärforsen och Brännås, där älven faller 91 meter på 4 km, är periodvis i det närmaste helt torrlagd på grund av Tvärforsens kraftverk. Strömmande vatten förekommer bl. a. vid Bricka, Råka och Långmorskvärn.

Vattenkvaliteten i Svågan är god med högt pH, ca 7,0, måttligt humusinhåll men tämligen jonsvagt, alkalinitet 0,10 mekv/l. I bottenfaunan har en husbyggande nattslända, *Brachycentrus subnubilus* påträffats, det enda fyndet i länet. Av flera påträffade dagsländor är en försurningskänslig.

Svågan har stor betydelse som sportfiskevatten. Älven är av riksintresse för fritidsfiske. Svågan är också av riksintresse för naturvård på grund av sina höga geologiska och biologiska värden, bl. a. som lekvatten för den storvuxna insjööring som brukar kallas Dellenlax.

Förutom höga vetenskapliga naturvärden utmärks Svågadalens av en mycket tilltalande landskapsbild. Särskilt vackra är de öppna, uppodlade delar av dalen där älven rinner genom en småbruten odlingsbygd såsom mellan Sörlia och Ångebo.

Svågans dalgång är framför allt av stort kvartärgeologiskt och hydrologiskt intresse. Den är av stor betydelse för tolkningen av inlands-

isens avsmältningförlopp, vilket väl åskådliggörs av dalens rikt varierade landskapsformer skapade i anslutning till isen, av isälven och av Svågan.

Svågans dalgång är ett av kommunens viktigaste naturvårdsobjekt. För att bevara de framträdande geologiska, hydrologiska, fiskebiologiska och landskapsestetiska värdena är det viktigt att bl.a. grustäkt och vattenkraftutbyggnad undviks. Skogsbruk och andra verksamheter bör bedrivas så att de geologiska bildningarna inte skadas och så att erosion inte uppkommer. Det är angeläget att Dellenlaxen fritt kan reproducera sig i Svågan. Åtminstone den outbyggda älvsträckan nedströms Brännås bör därför hållas fri från vandringshinder.

4 a
BRÄNDBOBÄCKEN
- rik flora

B (Riks-N) 16 G NV 16 G NO 16 G SO
--

Brändbobäcken söker sig fram i en kraftigt meandrande bäckravín på ett äldre deltaplan, högt över Svågan. I den lövrika bäckravínen växer de sällsynta skogsgräsen glesgröe med något tiotal exemplar och storgroe. I övrigt finns här en god förekomst av strutbräken och lundarv.

5
FLOTTHÖLJAN
- intressant lavflora
vid fors i Svågan

BH I/1 (Riks-N) 16 G NV

Vid Flotthöljan, nära gränsen mot Ljusdal, delar Svågan upp sig i ett par grunda forsar, åtskilda av en serie långsmala öar. Parallellt med älven rinner på dess sydvästra sida en mindre bäck. Även denna delar sig i flera armar och rinner delvis "underjordiskt" i den blockiga skogsmarken. I områdets norra del rinner ytterligare en bäck ut i Svågan.

I skogen utmed älven uppträder den sällsynta ringlaven (*Evernia divaricata*) i massförekomster. Detta är en av landets mer sällsynta barrskogslavar. Den har under senare delen av 1900-talet gått avsevärt tillbaka och betraktas nu som sårbar. Skogsbruk och försurning är de allvarligaste hoten mot arten.

Flotthöljan, där ringlaven upptäcktes 1944, är den i särklass största och mest livskraftiga lokalen för ringlav i länet - möjligen i hela landet. Ringlaven växer både på stammar och grenar av tall, gran och björk. Många äldre granar är vackert draperade av ringlav, som är den dominerande epifytiska trädlaven i området.

Den rika förekomsten av ringlav indikerar att lokalklimatet vid Flotthöljan är särpräglat, huvudsakligen betingat av forsarna i Svågan.

Mot bakgrund av ringlavens svaga ställning i landet är det särskilt viktigt att lokalen vid Flotthöljan ges ett permanent skydd. Flotthöljan ligger i Svågans dalgång som är av riksintresse för naturvård.

6
ÖSTRA LÅNGMYRAN
- myrkomplex med
intressant hydrologi

HG III/1 16 G NO

Östra Långmyran är ett myrkomplex med omväxlande risbevuxna mosseytor och starrkärr. Myren är varierad, har intressant hydrologi och förutsättningar för en intressant vegetation och flora. Östra Långmyran är också en av de få helt orörda myrarna i trakten.

Dikning kan inte tillåtas. Andra ingrepp, som kan påverka hydrologin, är inte förenliga med naturvårdsintresset.

7
SLÄNGSÅSMYRAN
- myr med
rikt fågelliv

Z III/1 16 G NO

Slängsåsmyran är ett komplex av slutna och öppna kärr- eller mosseytor, till stor del påverkat av dikning. Tjärnen tillhör, liksom ett parti i myrens sydvästra del, de mest opåverkade delarna. Dessa är också mest intressant ur fågelsynpunkt med flera änder och vadare. 1981 häckade bl.a. tre par grönbena, enkelbeckasin och kricka. Videsparv och slaguggla har också observerats.

Den förhållandevis art- och individrika fågelfaunan ger Slängsåsmyran ett lokalt fågelskyddsvärde. Ytterligare dikning kan ej tillåtas.

8
BYGGET
- hackslått

KB
III/1
16 G NO

Vid gården Bygget i Furuberg hävdas några små hackslåtttytor på sammanlagt 0,2 ha. Marken intas av en frisk ängsvegetation av skogsnäva-tyt. Här växer brudborste, blodrot, ängsskallra och fjälltimotej. Även mindre vanliga ängsväxter som brudsporre, tvåblad och fläckigt nyckelblomster förekommer. Marken är välhäv-
dad och har troligen slagits länge och kontinu-
erligt. Ängarna är inte påverkade av konstgöd-
sel.

På grund av sina stora floravärden och trots
den ringa storleken är hackslåttytorna väl vär-
da att bevara. En fortsatt god hävd är en förut-
sättning för att värdena skall bestå.

9
NORRA FURUBERG
- hackslått
och björkhage

BK
III/2
16 G NO

Vid Norra Furuberg förekommer små ängs- och
hagmarker med intressant ängsflora. Ängsmar-
ken består av gamla hackslåtttytor på 1,5 ha,
där träd- och buskskikt saknas. Fältskiktet är
artrikt med bland annat smörbollar på en av
sina få ängslokaler i länet. Dessutom växer här
slätterfibbla, stagg, ängsnejlika och ormröt.

I den 1,5 ha stora hagmarken har träd-
skiktet varierande täckningsgrad, från bitvis
helt öppet till nästan slutet. Björk dominerar
men även asp- och grantelningar förekommer.
Fältskiktet är artrikt med sparsam förekomst
av fältgentiana och brudsporre samt stagg, ormr-
rot och ängsnejlika.

Hävden av fodermarkerna har varit lång
och kontinuerlig, men är för närvarande inte
tillfredsställande. Vissa delar av hagen har bör-
jat växa igen. Markerna är dock fria från konst-
gödselfpåverkan och andra störande ingrepp.
Några ängslador och odlingsrösen finns ännu
kvar.

Fodermarkerna i Norra Furuberg är vär-
defulla på grund av sina ovanliga ängsväxter
och den långa hävdkontinuiteten. Dock är häv-
den nu för svag och av olämpligt slag. Beva-
randet av ängsfloran förutsätter att hävden upp-
rätthålls och helst förbättras.

10
**ÖSTRA OCH VÄSTRA
HUNDSNÄSMYRAN**

Z
II/1
16 G NO

- myrkomplex
med rikt fågelliv

Hundsnäsmyrorna är ett blött myrkomplex i an-
slutning till Alsjösjön, som helt omsluter Hunds-
nästjärnen. Myrorna utgörs av sviktande
mjukmattor. Detta skapar, tillsammans med
kontakten med öppet vatten, goda förutsätt-
ningar för ett rikt fågelliv. Här är därför an-
märkningsvärt höga tätheter av både änder,
vadare och tättingar. Bl.a. häckar bläsand, vigg,
grönbena, gulärta, sävsparv och videsparv.
Området har också en viss betydelse som rast-
plats under våren.

Dikning eller andra åtgärder som påver-
kar myrkomplexet kan inte tillåtas. Förändring-
ar av vattenståndet i Alsjösjön kan drastiskt
förändra förutsättningarna för fågelfaunan och
bör därför undvikas.

11
SNIPÅSEN
- sydväxtberg

B
III/2
16 G NO

Nedanför rasbranten på Snipåsens sydsida fö-
rekommer en rik sydbergsvegetation med flera
för trakten ovanliga arter. Som exempel kan
nämnas träjon, trolldruva, blåsippan, getrams,
skogstry, underviol och lind.

Den rika sydbergsfloran motiverar att sär-
skild hänsyn tas till området, såväl vid skogs-
bruk som annan verksamhet.

12
SNIPMYRAN
- excentrisk mosse

HG
III/1
16 G NO

Snipmyran är en excentrisk mosse med tydligt
bågböjda strängar. Myrtypen är mycket ovan-
lig i denna del av länet. Trots att mossen är
något påverkad av dikning och att myrtypen är
jämförelsevis svagt utvecklad har den ett na-
turgeografiskt värde.

Dikning som påverkar Snipmyran kan ej
tillåtas.

13
SNIPTORP
- hackslått

KB
III/1
16 G NO

Sniptorp är en gård 2 km söder om Furuberg. Nära gårdsbyggnaderna finns en hackslåttyta på 0,3 ha som dock inte längre hävdas. Marken har glest trädskikt av björk, rönn, tall och gran. Fältskiktsfloran är fortfarande intressant trots att hävden upphört. Smörbollor, som för övrigt är sällsynta i länet, förekommer rikligt i en friskäng. Dessutom finns enstaka skogsnycklar och fältgentiana i ett torrare parti samt gott om ormröt, stagg och prästkrage. Ängsmarken har aldrig konstgödslats.

Sniptorps hackslått är värdefull på grund av sina floravärden och främst då den i länet sällsynta smörbollen. Risken finns att den intressanta floran försvinner om inte hävden återupptas.

14
FLINTTORPET
- öppen hagmark

KBL
III/1
16 G NO

Gården Flinttorpet ligger på Pappelåsens västsluttning i skogslandskapet sydost om Furuberg. Gården omges av en 3 ha stor betesmark, öppen så när som på några björkar och enar. I marken finns basrika mineral vilket påvisas av tibast och blåsippan i fältskiktet. Intressant är också förekomsten av brudsporre i rikliga bestånd, liksom nattviol, slätterfibbla, stagg och ormröt. Tidigare växte här också fältgentiana, ängsvädd och blåsuga.

Gårdens historia sträcker sig ända tillbaka till 1600-talet. Fortfarande är gårdsmiljön ålderdomlig med äldre uthus och lador. Odlingsrösen finns spridda i betesmarken. Sedan 1981 har marken i stort sett legat ohävdad, vilket lett till en tilltagande igenväxning. Trots att hävden upphört har Flinttorpets fodermarker stora floravärden. De kulturhistoriska värdena stärker helhetsintrycket. För att inte den intressanta floran skall försvinna behöver hävden återupptas.

15
VASSMYRBÄCKEN
- intressant flora

BH
III/1
16 G NO

Vassmyrbäcken, som rinner genom Vassmyran, omges av gammal granskog med flera små käl-

lor intill bäcken. Utmed bäcken finns en god förekomst av det sällsynta skogsgräset glesgröe. Dessutom växer här lundarv, bäckbräsma, tolta och spådstarr, i närheten dessutom gullpudra och trolldruva.

Den värdefulla floran motiverar att dikning som påverkar bäcken, källorna eller floran inte kan tillåtas. Skogsbruk i anslutning till bäcken bör bedrivas med stor försiktighet.

16
ÄLVÅSEN
- berg med
intressant flora,
friluftsområde

FBL
I/2
Riks-N
16 G NO

Älvåsen bildar ett stort bergmassiv, till större delen beläget i Nordanstigs kommun. Mitt på berget ligger Älvsjön omgiven av ett tiotal toppar högre än 400 m ö h. Högst av dessa är Luråsen som nästan når 500 m ö h.

Berget intas av granskog samt numera också ganska stora arealer hyggen. Inslag av björk och rönn förekommer och ger berget, på grund av höjdläget, en viss fjällskogskaraktär.

Långskägglav.

Foto: Peter Ståhl

Älvåsen har stora vetenskapliga naturvärden. Av särskilt intresse är förekomsterna av den utrotningshotade laven långskägg. På Nyvallsberget inom komplexet finns en rik långskäggsförekomst med flera vackert draperade granar. Även längs Luråsens ostsluttning förekommer långskägg på några ställen.

Fuktig granskog med högvuxen undervegetation av ormbunkar är en förhållandevis vanlig skogstyp i Älvåsenmassivet. På Nipåsen är denna skogstyp speciellt vackert utbildad. På Luråsen växer fjällbräken (*Athyrium dissitifolium*), en i länet mycket sällsynt ormbunke.

Den branta sydvända delen av Stornipen bildar ett sydväxtberg med krävande arter som lind, blåsippa, skogstry, måbär, tibast och grönkulla.

Älvåsen är ett väletablerat friluftsområde med slalomanläggning (i Nordanstigs kommun), toppstuga med servering och ett välutbyggt system av skidspår. Området är synnerligen värdefullt både för rörligt friluftsliv och för vetenskaplig naturvård. Vid skogsbruk och all annan markanvändning är det viktigt att dessa intressen vägs in. Vissa delar av Älvåsen, i synnerhet Älvåsbäcken och lokalerna för långskägg, bör garanteras ett permanent skydd. Älvåsen är av riksintresse för naturvård.

17 LINGÅN

- bäck med
intressant flora

B
III/1
16 G NO

Delar av Lingån, som rinner från Lennsjön till Frisbosjön, hyser en frodig och intressant bäckvegetation. Bland de intressantare arterna kan nämnas strutbräken, gullpudra, bäckbräsma och smörbollar. Särskilt den senare är av stort intresse då arten numera är mycket ovanlig i länet. Dikning eller andra åtgärder som kan påverka bäcken kan ej tillåtas.

18 NIPSBÄCKEN

- bäckdal med
rik flora

B
III/1
16 G NO

Nipsbäcken avvattnar södra delen av Älvåsenmassivet. Söder om Nipåsen rinner bäcken i en bred och djup men brant sluttande dalgång.

Denna del hyser en intressant flora med flera krävande inslag. Bl.a. förekommer kransrams, torta, trolldruva, lundarv, stinksyska och gullpudra.

Bäcken bör undantas dikning och kanalisering. Särskild hänsyn till naturvärdena bör också tas vid avverkning i området.

19 SANDVIKSMOARNA GRÖNTJÄRN

- rikt varierade
isälvsformationer

HGFBL
I/1
Riks-N
16 G SV

I trakten av Ångebo i Svågans dalgång delar sig Hudiksvallsåsen i två grenar. Medan huvudåsen fortsätter i Svågans dalgång, grenar en minst lika stor ås - Hennanåsen - av mot väster in i den trånga dalgången mellan Stråsjö och Storsjön. Direkt kontakt mellan de båda åsarna saknas av allt att döma.

Hennanåsen kan följas genom hela dalgången. Den är delvis markant getryggsformad med endast meterbrett krön, delar lokalt upp sig i flera parallella åsryggar eller övergår i komplicerade åsnät. Ryggarna åtskiljs av djupa åsgravar och gropar som bildats genom dödisavsmältning. Dödisgroparna når ansenliga dimensioner och intas i flera fall av egenartade grundvattensjöar med intressant hydrologi. Märkligt av dem alla är Gröntjärn med en naturlig vattenståndsvariation på 13 meter (Objekt nr 20).

En stor del av dalen och mynningen mot öster intas av ett deltaplan, Bratteheden, delvis sönderbrutet av åsgropar. Deltabildningen överlagrar huvudåsen och avslutas mot öster av en 1,5 km bred distalbrant. I en liten ravin vid foten av denna springer Gladbäcken fram ur kraftiga källflöden. Källan är en av Hälsinglands största (Objekt nr 22).

Sandviksmoarna-Gröntjärn hör till länets mest värdefulla isälvsformationer. De hydrologiska förhållandena är märkliga och av stort naturvetenskapligt intresse. De botaniska värdena är av mer underordnad betydelse men innefattar bl.a. rika förekomster av mosippa samt fjällnejlika. Dalen och i all synnerhet Gröntjärn är ett populärt och lättillgängligt utflyktmål.

Hela dalgången, från Västerstråsjö till Storsjön, är av riksintresse för naturvård. Gröntjärn och Gladbäcken är naturreservat.

20

GRÖNTJÄRN

- märklig hydrologi

HGLF
I/NR
(Riks-N)
16 G SV

Gröntjärn intar en av de stora dödisgravar som kännetecknar Hennanåsens isälvsavlagringar på Sandviksmoarna. Tjärnen omges av branta stränder och saknar såväl ytliga tillflöden som utlopp. Utmed stränderna finns emellertid flera grundvattenutflöden, men det vatten som denna väg tillförs tjärnen infiltreras åter i andra delar av sjön. Vattenståndet står uppenbarligen i ett direkt förhållande till grundvattennivån. Gröntjärns stränder, i stort sett fria från all högre växtlighet, åskådliggör mycket illustrativt dessa mycket märkliga vattenståndsvariationer, som från lägsta lågvatten till högsta högvatten överstiger 13 meter.

Stråsjö-Långtjärn, öster om Gröntjärn, är en ca 1 km lång tjärn, vars huvuddel intar en långsträckt dödisgrop med branta stränder. Det maximala djupet är ca 20 meter. Tjärnen tillförs vatten från tre olika bäckar men saknar ytavlopp.

Gröntjärns naturreservat är geologiskt och hydrologiskt mycket intressant och ett populärt utflyktsmål.

21

HORNBERGET

- bergbrant med intressant flora

B
II/1
(Riks-N)
16 G SV

Hornbergets sydostsida intas delvis av brant sluttande hållar och lodräta stup. Under stupen finns storblockiga rasmarker där blocken ligger staplade på varandra. Mellan de ofta jättelika blocken växer månghundraåriga tallar.

Vid berget finns flera intressanta och skyddsvärda växter. På hållarna och lodytorna i sydostbranten växer lokalt fjällnejlika, vårspärgel och gaffelbräken. Under berget växer lind och trolldruva. Den största rariteten är dock sötgräs, ett skogsgräs som växer på blocken nedanför branterna. Förekomsten består av ett 40-tal tuvor med sammanlagt ca 150 blommande strån.

Sötgräs är känt från ett tiotal lokaler i länet och förekommer sällsynt också i Dalarna, Medelpad och Ångermanland. F n betraktas arten som sårbar i Sverige.

Nedanför berget bör skogsbruk bedrivas med stor försiktighet. Hällmarkerna och de blockrika rasmarkerna bör helt undantas från skogsbruk.

22

GLADBÄCKEN

- källa

HB
I/NR
(Riks-N)
16 G SV

Gladbäckens källa ligger ca 1 km öster om och ca 80 meter lägre än krönet på den distalbrant, som bildar Brattehedens avslutning mot öster. Källan springer upp i en 5-10 meter djup välutbildad ravin, där vattnet tränger fram i en lång front utmed bäcken som därigenom får ett successivt allt större vattenflöde. Källan är en av Hälsinglands största och överträffas sannolikt endast av Flästakällorna i Arbrå.

Gladbäckens källa är skyddad som naturreservat.

23

RUNNSBÄCKEN

- bäckravin med intressant flora

BH
III/1
(Riks-N)
16 G SV

I Runnsbäcken samlas flera små bäckar från bergen söder om Bratteheden. Den svagt meandrande bäcken söker sig utför isälvsdeltats distalbrant i en djupt nedskuren ravin. Bäckravinen intas av gammal betesmark - en igenväxande hagmark med stor andel ung lövskog, särskilt aspuppslag. I ravinen växer de båda sällsynta fuktighets- och skuggkrävande skogsgräsen glesgröe och storgroe förutom strutbräken, trolldruva och gullpudra.

Bäckravinen är botaniskt värdefull. Skogsbruk i bäckravinen bör bedrivas med stor försiktighet så att vattendraget inte skadas. Skuggande träd bör lämnas.

24

VÄSTERSTRÅSJÖ

- tilltalande kulturlandskap

KLF
I/2
Riks-N
16 G SV
16 G SO

Odlingslandskapet vid Västerstråsjö ligger inklämt mellan höga berg och sluttar, delvis mycket kraftigt, mot Stråsjösjön och dess till-

flöde Svartån i dalens botten. Samspelet mellan dalgångens öppna marker och de omgivande bergen ger landskapet en storslagen prägel.

Västerstråsjöbygden är av riksintresse för naturvård. Den vackra bygden är ett intressant utflyktsmål. En förutsättning för att naturvårderna skall bestå är ett bibehållet öppet landskap genom fortsatt jordbruksdrift.

25
PORSOMYRAN

- orörd myr

HGFB
III/1
16 H SV

Porsomyran är ett 30 ha stort kärr med svag strängbildning och tydligt nätformigt avrinningsmönster. Som namnet antyder är pors ett framträdande inslag i myrens vegetation. Dessutom ingår brunag, myggblomster, ängsnycklar, gräsull, björnbrod och en del andra intressanta arter. Myren är delvis ett rikkärr. Fågelfaunan är förhållandevis rik med bl.a. vide-sparv och flera vadare.

Porsomyran har sammantaget ett starkt skyddsvärde. Dikning kan ej tillåtas.

26
**BRÄNNÅSENS
FÄBODAR**

- träd- och
buskbärande hagmark

KBL
III/1
16 H SV

Brännåsens fåbodar ligger vackert mellan Västra och Östra Brännåstjärn i det kuperade skogslandskapet nordost om Friggesund. Kring byggnaderna finns 3 ha stenig betesmark med ett glest trädskikt av björk, asp, al och sälg samt spridda enar. I fältskiktet växer flera hävdgynnade arter såsom ängsnejlika, fläckigt nyckelblomster, fjälltimotej, luddhavre, revfibbla, stagg och ormrot.

Flera byggnader är välbevarade och befinner sig i ett ursprungligt skick, ofta nyttjade som sommarstugor.

Hävden med får och kor upphörde 1953 men återupptogs på nytt under mitten av 1980-talet fast då enbart med får. Därefter har hävden varit svag men vid inventeringstillfället 1987 fanns planer på en utökning av fårbesättningen. I övrigt förekommer inga störande ingrepp.

Brännåsens fåbodar har ett högt bevarandevärde genom den artrika ängsfloran, den

vackra miljön och friheten från störande ingrepp. Värdet begränsas något av hävdavbrottet. För att den artrika ängsfloran ska bibehållas är det nödvändigt att den fortsatta hävden säkerställs.

27
HAVRASJÖN
(f d Haversjön)
- fågelsjö

ZL
III/1
16 G SO

Havrasjön är sänkt och nu praktiskt taget helt igenvuxen. Större delen av sjön täcks av en sviktande vegetationsmatta. Sjön är känd som en god fågellokal.

Havrasjön har en viss betydelse som rastlokal under vår- och höststräcket. Sitt största fågelskyddsvärde har den dock som häckningsplats för sångsvan och trana (tre par). Landskapsbilden kring den forna sjön och Ytterhavra är tilltalande.

28
LOCKSMYRBÄCKEN
- lokal för glesgröe

B
III/1
16 G SO

Utmed den bäck som avvattnar Locksmyran växer glesgröe i ett jämförelsevis rikt bestånd. På en tämligen begränsad yta växer 40-50 tuvor av detta sällsynta skogsgräs. Bäckens omges av en ordinär, något sumpig barrskog med trivial flora.

Markavvattning som påverkar bäcken kan ej tillåtas.

29
DALABERGET
- lokal för sötgräs

B
II/2
16 G SO

På krönet av Dalabergets östra utlöpare finns en växtplats för sötgräs. Berget är uppsprucket i mycket stora block vilka ligger kvar nära sitt ursprungliga läge, åtskilda av 2-4 meter djupa klyftor. Berget är glest bevuxet med tall, gran och glashjörk. Sötgräset växer på blocken tillsammans med skogsbräken, stensöta, hallon och rönn. Förekomsten uppgick 1984 till ca 21 tuvor med sammanlagt ca 85 blommande strån.

Sötgräset är i Sverige inskränkt till södra och mellersta Norrland och betraktas i n som

sårbart. Skogsbruk på berget bör bedrivas med stor försiktighet. Växtplatsen bör undantas från avverkning.

30
LILLÅSEN
- lokal för sötgräs

B
III/2
16 G SO

På Lillåsens sydvästsluttning finns en liten förekomst av det sällsynta sötgräset. Arten växer här bland blocken i öppen blockterräng i slutningen, enbart på den del av blockfältet som skuggas av omgivande skog. Förekomsten uppgick 1984 till ett tiotal tuvor.

Stor försiktighet bör iaktas vid skogsbruk i området. Blockmarken bör undantas från avverkning.

31
SJÖSMYRSJÖN
- lokal för sötgräs

BH
III/1
16 G SO

Bäcken från Sjösmyrsjön rinner vid utloppet genom en mycket trång dal, belamrad med stora block mellan vilka bäcken söker sig fram. Omgivningarna intas av en medelåldrig tät grandominerad blandbarrskog, som skuggar blockmarken i dalbotten. Sötgräset växer på höga och låga block tillsammans med lopplummer och olika ormbunkar, av vilka särskilt topp-låsbräken bör framhållas.

Stor försiktighet bör iaktas i samband med skogsbruk utmed bäckravinen. Skuggande träd bör lämnas.

32
RIKKÄRR VID HALVFREMYRAN
- rikkärr

BH
III/1
16 G SO

Ca 100 meter sydost om Halvfremyran finns ett litet rikkärr, knappt 2 ha stort men med överraskande artrik flora. Till det 60-tal kärleväxtarter, som påträffats i kärret, hör bl.a. orkidéerna tvåblad, ängsnycklar och myggbloms-ter samt gräsull och tibast.

Dikning som påverkar kärret kan inte tillåtas. Det är viktigt att andra ingrepp, som kan påverka den rika floran, undviks.

33
BÄCK MELLAN MÖRTTJÄRN OCH BJÖRNSJÖN
- lokal för glesgröe

BH
II/1
16 G SO

Längs den lilla bäcken, ungefär mitt emellan Mörttjärn och Björnsjön, växer det sällsynta skogsgräset glesgröe (*Glyceria lithuanica*). Glesgröet är sällsynt i hela landet, har sin utbredning koncentrerad till södra Norrland och är i länet blott känt från ett fåtal lokaler, varav flera i Bjuråker.

Mellan Mörttjärn och Björnsjön växer glesgröet längs kanten av den knappt meterbredda bäcken. Beståndet består av 20-30 glesa, lösa tuvor med sammanlagt ett 100-tal strån. Bäck- en omges av sumpig ordinär barrskog. Där växer också strutbräken men floran är i övrigt inte särskilt anmärkningsvärd.

Mot bakgrund av de höga floravärdena är det viktigt att dikning eller rensning av bäcken inte tillåts samt att skogsbruk kring den botaniskt känsliga lokalen bedrivs med stor försiktighet.

34
NORRLIA
- ormgranbestånd

(B)
III/1
16 G SO

Vid Norrlia finns ett bestånd av ormgranar som, sedan den största granen blåste omkull i mitten av 1980-talet, består av ett fåtal unga exemplar. Ormgranen har genom en genetisk förändring förlorat sin förmåga att bilda normala grenar. Eftersom sidogrenar inte utvecklas kan ormgranarnas grenar med litet god vilja liknas vid ormar. Förekomsten är främst en skogsbiologisk kuriositet.

35
SÖRLIA
- öppen hagmark

KB
III/1
16 G SO

I byn Sörlia finns en 0,7 ha stor öppen hagmark i skuggig östsluttning. Marken intas av friskäng av rödventyp, tuvtåteluftäng och ljunghed. I ena kanten finns spridda björkar och tallar. Floran i fältskiktet är artrik med dvärglumner och slätterblomma som intressan-

taste inslag. Dessutom växer här svartfryle, stagg, blekstarr och ormröt.

Vid inventeringen 1987 var marken obetad. Betet har dock tidigare varit kontinuerligt och långvarigt och markägaren planerade att återuppta det igen. Inga spår av konstgödsel eller andra ingrepp märks.

Betesmarken i Sörlia är värdefull, då florran är representativ för magra betesmarker. Hävden måste upprätthållas för att inte hagmarksfloran skall försvinna.

36
MIDDAGSBERGET
- lokal för oxbär

B
II/1
16 G SO

Nedanför branten på det 204 meter höga Middagsberget växer oxbär som är mycket sällsynt i länet. I Hälsingland är arten i vilt tillstånd känd från ytterligare blott två-tre lokaler.

37
DJUPDALSMYRAN
- rikkärr

BH
III/1
16 G SO

Djupdalsmyran intar botten av en smal och djup dal norr om Djupberget. I myrens östra del, som omger en liten bäck, finns ett välutvecklat rikkärr med intressant flora. Bl.a. växer här gräsull, kärrull, dyttåg och odonvide.

Den kalkpåverkade vegetationen motiverar att myren skyddas. Dikning kan inte tillåtas.

38
ENRISMYRAN
- backkärr
med rik flora

BH
III/1
16 G SO

Enrismyran är ett litet backkärr i talldominerad, relativt ung barrskog. Kärrret ligger i sydsluttning mot Norra Dellen, sannolikt med gynnsamma klimatiska betingelser och berikat av rörligt markvatten.

Floran i kärrret är jämförelsevis rik. Till de intressantare arterna hör dvärglumner, dyttåg, grönstarr, gräsull, ängsnycklar och myggblomster.

Dikning som påverkar kärrret kan inte tillåtas.

39
DYRVALLEN
- välbevarad fåbod
med intressant
hagmarksflora

KBF
II/1
16 H SV

Dyrvallen är mycket vackert belägen i Dyrvallsåsens sydsluttning i skogslandskapet högt över Norra Dellen. Vallen saknar vägförbindelse men de gamla vallstigarna finns kvar och utnyttjas för den vandringsled - Vallstigen - som passerar fåboden. Dyrvallens byggnader är till största delen välbevarade och oförvanskade. Även trädgårdsgårdar och fägata har bevarats och underhållits.

Dyrvallen omges huvudsakligen av en träd- och buskbärande hagmark även om minimala hackslåttytor förekommer vid några av bostugorna. Enstaka stora granar, enbuskar och några vackra rönnar finns spridda i vallområdet. I fältskiktet återfinns flera växter som vittnar om lång och kontinuerlig hävd t ex ängsnejlika, pillerstarr, luddhavre, stagg och bockrot.

Dyrvallen hör till de finaste och mest genuina fåbodarna kring Dellensjöarna. Vallen sköttes genom fårbeta fram till 1987, men där efter är den blygsamma hackslåtten kring bostugorna den enda hävd som återstår. Förutom fläckvisa spår av gödselpåverkan är Dyrvallen opåverkad av störande ingrepp.

Det är av stort natur- och kulturhistoriskt värde att Dyrvallen vårdas och bevaras i ett så ursprungligt skick som möjligt. Det ostörda läget och betydelsen för friluftslivet stärker bevarandevärdet. En återupptagen beteshävd vore av stort värde ur naturvårdssynpunkt.

40 a,b
**DYRVALLS STORMYRAN
OCH DYRVALLSTJÄRZEN**
- blötmyrar

HG
III/1
16 H SV

Stormyran och Dyrvallstjärnen är två separata men närbelägna myrenheter med en sammanlagd yta på 63 ha. Myrarna ligger på en höjdpåta och avvattnas mot norr. Båda domineras av släta, öppna lågstarrkärr. Blöta mjukmattor har stor utbredning och dessutom finns flera gölar. Myrarna är i första hand av hydrologiskt

intresse. Trots att förutsättningarna förefaller goda är fågellivet tämligen fattigt.

Dikning som påverkar myrarna kan ej tillåtas.

41
HÖGTOMT
- fridlyst tall

B
NM
16 G SO

Vid skolhuset i Högtomt står en tall, fridlyst 1968. Naturminne.

42
GRYTTJESBERGET
- sydväxtberg

B
II/1
16 G SO

I Gryttjesbergets sydostsluttning finns det troligen främsta exemplet på en lokal med lund- och sydväxtvegetation i Dellentrakten, känd sedan gammalt som växtplats för lind och alm. Som ytterligare exempel på för trakten mer eller mindre främmande inslag kan nämnas myskmåra, vårärt, trolldruva, underviol och topplåsbråken.

Den intressanta vegetationen och koncentrationen av sällsynta och krävande arter ger Gryttjesberget betydande skyddsvärden. Det är därför viktigt att ingrepp, som kan skada vegetation och flora, undviks.

43
GOTTLAND
- rik lundflora

B
III/1
16 G SO

Gottland är en klassisk lundlokal väster om Delsbo. Många är de botanister som studerat den avvikande floran och lokalen är omnämnd redan av prosten Lenaeus i "Delsbo Illustrata" 1764.

Till de mer anmärkningsvärda inslagen hör alm, lind och skogssvingel (enligt uppgift är linden numera utgången). Stinksyska, strutbråken, måbär, tibast och blåsippa tillhör också floran. Genom området rinner en liten bäck.

Gottland har tyvärr skadats av avverkningar och den intressanta lövskogen friställt. Behovet av vårdåtgärder bör utredas.

44
DELLENBYGDEN
- sjölandskap
och odlingsbygd
av riksintresse
för vetenskaplig
naturvård,
rörligt friluftsliv
och för fritidsfiske

GLFKZB
I/2
Riks-N
Riks-F
15 H NV
16 G SO
16 H SV

Dellensjöarna med omgivningar är av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Detta motiveras främst av den märkliga geologin, det värdefulla kulturlandskapet, det natursköna landskapet och goda förutsättningarna för bad och annat rörligt friluftsliv. Dellensjöarna är dessutom, tillsammans med Svågan, ett vattenområde av riksintresse för fritidsfisket. Både Södra och Norra Dellen är oligotrofa sjöar med rent och klart vatten. Sjöarna är välbuffrade och har året runt ett pH kring 7.

Dellensjöarna inramas åt alla håll av höga berg och bildar ett i förhållande till omgivande terräng tydligt nedsänkt bäcken. Särskilt markant är detta norr om Dellensjöarna där bergen hastigt reser sig från Norr-Dellens 42 meter till 300 meter eller mer.

Dellenbäckens geologi är intressant och omtvistad. Den tidigare uppfattningen, att bäckenet bildats genom vulkanisk aktivitet under krita eller tertiärtiden, anses inte längre vara den riktiga. Vulkanismen skulle ha haft sitt centrum på Norrbonäset och Dellenbäckens skulle ha bildats genom insjunkning av vulkankratern - en caldera.

Senare års forskning har dock visat att Dellenbäckens ursprung snarare står att finna i ett stort meteoritnedslag. Vid kollisionen kastades stora mängder material ut åt sidorna. Genom den chockvåg och höga värmeutveckling som uppstod vid nedslaget skedde samtidigt en omvandling av de ursprungliga bergarterna. Urberget förglasades till lava- och tuffliknande bergarter och det omgivande berget sprack upp. Den bergart som täcker en stor del av Norrbonäset och också fortsätter ett stycke under Dellarna kan ha ett något varierande utseende men sammanfattas under namnet dellenit.

Delleniten upptäcktes först i en rullstensås i Norduppland. Med hjälp av moränens blockspridning kunde så småningom bergartens fasta klyft lokaliserats till Dellenområdet.

Detta skedde 1886. Arbetet och omständigheterna bakom fyndet har utförligt beskrivits av *G Lundqvist* (1963) i beskrivningen till jordartskartan.

Dellenbygden är sedan länge ett välkänt turistlandskap med storslagen och kulturhistoriskt värdefull odlingsbygd. Kring centralorten Delsbo finns ett sammanhängande jordbrukslandskap med över 20 byar och stora kulturhistoriska och landskapsestetiska värden. Liknande kvaliteter uppvisar också Norrbo och Hålsjöby. På flera ställen runt Norra Dellen finns förnämliga naturbad med långgrunda sandstränder, t ex vid Fönebo, Ora och Norrbo. Dellenbygden hör till länets mest värdefulla områden för turism och rörligt friluftsliv.

Dellensjöarnas biologiska värden är betydande. Tack vare hög vattenkvalitet och ett välbuffrat vatten utan alltför omfattande belastning av föroreningar, förekommer i sjöarna bl.a. fyra kräftdjur vilka betraktas som istidsrelikter. De är samtliga beroende av rent syrgasrikt vatten. Av särskilt stort intresse är Dellensjöarnas snabbväxande insjööring. Den är viktig både som biologisk resurs och för friluftslivet. I många av de vattendrag, som mynnar i Dellensjöarna, har biotopförbättrande åtgärder vidtagits för att dellenöringens reproduktion skall tryggas.

Nedan följer en kortfattad beskrivning av de viktigaste naturvårdsobjekten i Dellenområdet.

44 a
ANDERBO
- äng med
intressant flora

BL
III/1
16 G SO

Söder om landsvägen finns en äng med rik flora. Den blott 0,5 ha stora ängen har sannolikt tidigare varit en öppen hagmark, men ingen hävd har förekommit sedan slutet av 1970-talet. Här finns gott om gran- och björkplantor, enstaka aspar och rönnar samt spridda enar och sälgbuskar. Trots igenväxningen är floran rik på indikatorarter för hävdad och ögödslad mark. Av särskilt intresse är den rika förekomsten av brudsporre. Stor blåklocka, rödklint, fläckigt nyckelblomster, bockrot, ormrot, ängsvädd och vanlig låsbräken är andra intressanta inslag.

Den rika floran vid Anderbo är hävdberoende. Om den skall kunna bibehållas är regelbunden hävd nödvändig.

44 b
GRAVFÄLT
VID NORRBO
- intressant torrängsflora

BKLF
II/1
16 G SO

Kring gravfältet i Norrbo och vid den 1799 byggda kyrkan förekommer en intressant torrängs-

Norrbo vid norra Dellen.

Foto: Anders Malmberg

Per Stabbe vid Norrbo kyrka.

Foto: Peter Ståhl

vegetation. Av särskilt intresse är den relativt rika förekomsten av sanddraba. Andra typiska torrängsarter som påträffats är sandnarv, backstarr, backförgätmigej och rödkämpar. Vegetationstypen är ovanlig i Hälsingland. Intill Norrbo kyrka står två märkliga och mycket gamla tallar, benämnda Per Stabbe och Per Sto. Den senare är död men Per Stabbe lever fortfarande, om än med nedsatt vitalitet.

Området kring Norrbo kyrka och by är också av stort kulturhistoriskt intresse. Det finns både ur natur- och kulturhistorisk synvinkel ett starkt intresse av att bibehålla den ursprungliga miljön i området.

44 c
SYLTAVIKEN
- fyndplats
för dellenit

G
I/1
16 G SO

På östra Syltaviksudden, ostnordost om Norrbo kyrka, gjordes 1888 det första fyndet av dellenit i fast klyft. Därvid kunde ursprunget för denna märkliga bergart antligen fastställas. Här kan bergarten fortfarande studeras. Hällarna är pelformigt förklyftade på ett basaltliknande sätt. Området bör undantas exploatering, eventuellt fridlysas.

Dellenit har utnämnts till landskapssten för Hälsingland.

44 d
FJÄLLGATAN
- intressant
naturgranskog

BLF
III/1
16 H SV

På sluttningen mot norra Dellen vid Fjällgatan finns ett 8,3 ha stort bestånd av grov och högre granskog. Skogen har undantagits från skogsbruk och sparas som bolagsreservat av markägaren (Iggesunds Bruk) MoDo Skog AB.

44 e
STÖMNE
- värdefull hagmark

KBL
II/1
16 G SO

De knappt tre ha stora natursköna beteshagar, som finns i Stömne, består huvudsakligen av öppen hagmark men till en tredjedel också av betad skog. Marken är sten- och blockrik. Förutom höstlåsbräken innehåller hagarna inga mer anmärkningsvärda ängsväxter men stagg, bockrot, liten blåklocka och prästkrage kan nämnas. Marken förefaller visserligen ha hävdats under mycket lång tid men betestrycket är hårt och betespåsläppet sker

tidigt på året, vilket kan förklara den relativt artfattiga floran.

Området är rikt på spår från äldre tiders hävd, t ex delar av stengårdsgårdar, äldre åkerstrukturer, odlingsrösen och en lada.

Hagmarken i Stömne är värdefull, bl.a. beroende på rikedom av kulturhistoriskt intressanta lämningar. Den bör därför bevaras i ett så ursprungligt skick som möjligt som ett representativt exempel på en välhävdd öppen hagmark i denna del av länet.

44 f
MORASJÖN
- fågelsjö

ZBLF
III/1
16 G SO

Morasjön är en eutrof sjö i odlingslandskapet norr om Delsbo. Stränder och vattenområden, särskilt vid sjöns östra och västra ände, är vegetationsrika. Här förekommer bl.a. de eutrofa vattenväxterna stor andmat och vattenblink.

Morasjöns fågelliv är förhållandevis rikt med många par svarthakedopping och skäggdopping samt vigg, rörhöna, sothöna och en stor skrattmåskoloni. I de omgivande hag- och buskmarkerna ses eller hörs regelbundet bl.a. rosenfink, gräshoppsångare, hornuggla och ortolansparv.

44 g
SJÖMYRASJÖN
- fågelsjö

Z
III/1
16 G SO

Sjömyrasjön, ett par kilometer öster om Morasjön, är utdikad och i det närmaste igenvuxen.

Sjön har varit en förnämlig fågelokal, men den har försämrats i takt med att den vuxit igen. Trana hör dock till häckfåglarna samt, åtminstone vissa år, även småfläckig sumphöna. Under våren tjänstgör den forna sjön som rastlokal.

44 h
HÅLSJÖHOLMEN
- lokal för dellenit

G
1/NR
16 G SO
16 H SV

Hålsjöholmen är den bäst tillgängliga lokalen för ett närmare studium av dellenbergarterna vilka går i dagen på öns västra del. Ön, blott 5,7 ha stor, har avsatts som naturreservat till skydd för dellenitförekomsten. Bergarten förekommer här som en breccia med bitar av urberg och förglasat urberg samt lavalik med flytstrukturer. Delleniten är här starkt skivformigt förklyftad.

Det är bl.a. förbjudet att skada hållarna och föra bort lösa stenar från reservatet.

44 i
HÅLSJÖVIKEN
- fågelokal

ZBLF
II/1
16 G SO
16 H SV

Hålsjövikens, som ligger skyddad innanför Hålsjöholmen, är vegetationsrik, huvudsakligen bevuxen med säv- och starrvassar. Av betydande botaniskt intresse är förekomsterna av de eutrofa och sydliga arterna blomvass, dyblad och plattstarr.

Hålsjövikens är framför allt en god fågelokal. Ett 20-tal par skäggdopping, 5-6 par svart-hakedopping, vigg och sothöna räknas till häckfåglarna. Ett stort antal and- och vadararter har dessutom noterats under sträcket. Hålsjövikens tillhör kommunens mest besöksvärda fågellokaler. Den stora skrattmåskoloni, som tidigare fanns i viken, har av okänd anledning försvunnit eller åtminstone minskat betydligt.

44 j
FINNKLACK
- intressant flora

B
III/1
16 H SV

Vid berget Finnklack ett stycke ovan Dellenstranden finns en av de mest intressanta botaniska lokalerna i Dellenområdet. Den består av igenväxta hag- eller ängsmarker med en lundartad flora. Särskilt intressant är den rika förekomsten av den i länet mycket sällsynta desmeknopen. Andra rariteter är skelört, myskmåra och skuggviol. Ett stort antal mindre allmänna lundväxter förekommer dessutom.

44 k

HALLBODAL

- botaniskt

intressanta bäckraviner

BH
III/1
16 H SV

Två bäckraviner vid Hallbodalen är botaniskt intressanta. Den ena mynnar i Tannabäcken en knapp kilometer öster om Hallboviken. I denna djupa ravin finns flera intressanta inslag bl.a. trolldruva, skuggviol, dvärghäxört, strutbräken och lundarv. En del skrot har tyvärr tippats ned i ravinen från vägen ovanför.

Den andra ravinen löper från Hallboklittens nordvästra sida till södra Hallbovallen. Förutom att skuggviol saknas är florans i denna ravin likartad. Flera källarter som gullpudra, källarv och fjälldunört förekommer i stället. Ravinen bör städas.

44 l

BORGARBERGET

- intressant flora,
utsiktspunkt

FB
III/1
16 H SV

Vid Tutberget, Borgarberget och Västergårdsberget i Södra Dellen är stränderna branta. De består delvis av klippstränder som lodrätt stupar mot sjön. Floran i de branta bergmassiven har intressanta inslag. Utsikten från Borgarbergets topp över Dellen är storslagen.

45

LÅNGBY-SÖRÄNG (norr om Näsviken)

- ursprungligt
odlingslandskap

KLZ
II/2
Riks-N
16 H SV

Nordväst om Näsviken utbreder sig ett öppet och mycket tilltalande jordbrukslandskap i en småbruten och delvis kraftigt kuperad sjöbotendal. Här finns flera byar och området uppvisar en ålderdomlig odlings- och bebyggelsestruktur av stort kulturhistoriskt värde. Hela bygden inramas av skogklädda berg. Byarna skiljs åt av små bergknallar och sänkta sjöar.

I f d Västertjärn (Långbytjärn), mellan Långby och Kalvhaga, har begränsade försök gjorts att restaurera sjön och samtidigt utvinna jordförbättringsmedel. Sjön är en tämligen god fågellokal.

Långby-Söräng ingår i riksintresseområdet kring Dellensjöarna.

46

TANNAKLITTEN

- bergbrant
med rik flora

B
III/1
16 H SV

Tannaklittens branta sydostsida uppvisar en rik flora med flera intressanta växter. I klippstupen växer tjärblomster, bergglim, lind och ett antal klippspringsormbunkar. I granskogen nedanför stupen förekommer bl.a. dvärghäxört, underviol och skuggviol.

Det är viktigt att särskild hänsyn tas till de stora botaniska värdena. Branten och den intressanta granskogen bör undantas från kalavverkning.

47

RÖDHÄLLSBERGET

- sydväxtberg

B
III/1
16 H SV

Rödhällsbergets sydexponerade brant och slutningen nedanför berget hyser en artrik och intressant flora. Här finns flera typiska sydbergsväxter t ex kungsljus, stor blåklocka, backdunört, slätterfibbla, getrams, pipdån, lind och springkorn. I den branta blandskogen nedanför stupet är vegetationen lundartad med trolldruva, vårärt, underviol, skogstry och skogsfru.

De stora botaniska värdena kräver särskild hänsyn i samband med skogsbruk och annan markanvändning.

48

HJORTSTAVALEN

- fåbodvall

KL
II/2
16 H SV

Hjortstavallens fåbod är bevarad i ett förhållandevis ursprungligt skick med fåbodstugorna samlade i en tät bybildning. En av vallstugorna anses vara socknens mest ursprungliga fåbodstuga, oförändrad såväl utvändigt som invändigt.

Det är både ur natur- och kulturhistoriskt perspektiv angeläget att vallen vårdas och bibehålls i ett så ursprungligt skick som möjligt.

De omgivande markerna bör hävdas och hållas öppna, fria från skog och uppväxande sly.

49

STORMYRAN

- excentrisk mosse
med gölar

HG II/1 16 H SV

Stormyran norr om Gansesjön är en orörd excentrisk mosse med tydligt differentierade strängar och höljor. Kring mossens centrum finns 10-15 gölar. Mossen, som är glest skogsbevuxen, omges delvis av lagg och svag kantskog. Myrtypen, som är representativ för regionen, är här ovanligt välutvecklad.

Det är viktigt att myren undantas från exempelvis skogsgödsling. Dikning, eller andra ingrepp som påverkar myren, kan inte tillåtas.

50

STEG

- björkhage

KBL III/1 16 H SV

Kring Stegsbäcken i Steg hävdas en liten hagmark, belägen mellan byvägen och E 4. Den blott 0,5 ha stora hagen har ett glest björkdominerat trädskikt. Av arter som indikerar långvarig hävd märks framför allt kattfot, ormrot, stagg och luddhavre. Hävden har varit något för svag vilket inslaget av skogsarter i fältskiktet påvisar. Marken har aldrig konstgödslats.

Björkhagar är en ovanlig naturtyp i denna del av länet. Då dessutom björkhagen i Steg är kontinuerligt hävdad och fri från störningar är det angeläget att den bevaras. Förutsättningen för att naturtypen skall bestå är att hävden upprätthålls.

51

CEMBRATALL VID NÄSVIKEN

- fridlyst träd

B III/NM 16 H SV

Vid Näsviken, utmed landsvägen mellan Hög och Bjuråker, finns en cembratall som skyddats som naturminne. Tallen fridlystes 1957. Cembratall, med fem 5-7 cm långa barr i buntar, har östlig utbredning och förekommer i Sverige som prydnadsträd. Tallens frön är viktig föda för den smalnåbbade nötkråkan, som därför ofta kan ses i villaträdgårdar.

52

HÄLSINGTUNA

HÖG

- värdefull
jordbruksbygd med
höga naturvärden

KLGFZ I/2 Riks-N 15 H NV 16 H SV
--

Bygderna kring Hälsingtuna-Hög var mot slutet av folkvandringstiden hela Norrlandskustens kulturella tyngdpunkt. Tingshögen i Hög är ett påtagligt vittnesbörd om detta. Fynd i högen vittnar bl.a. om bygdens roll som förbindelse-länk mellan norska Tröndelagen och svenska Mälardalen.

Eftersom kontakten med havet varit avgörande för bygdens betydelse är det lätt att föreställa sig hur tyngdpunkten p g a landhöjningen successivt förskjutits allt längre mot öster, med början i Hög, via Hälsingtuna till Hudiksvall. Läget har varit avhängigt kontakten mellan transportleden åsen (Hallstaåsen) å ena sidan och vattnet å den andra. Denna förskjutning har, precis som längs övriga Östersjö-kusten, varit gradvis tvingande och oplanerad.

De rika jordbruksbygderna i Hälsingtuna och Hög ligger i övergångszonen mellan den norrländska bergkullterrängen och det flackare kustlandskapet. Byarna ligger samlade i höjdlägen, antingen vid viktiga knutpunkter eller i kanten mot de omgivande skogklädda bergen.

Centralt i dalstråket löper den skogbevuxna Hallstaåsen (en del av Hudiksvallsåsen) i sydost-nordvästlig riktning. Den brukade slätten upptar dock den största ytan. Den ligger till största delen lägre än 25 m ö h och består huvudsakligen av styv, grå postglacial lera. Den har tagits i bruk under de senaste 3 000 åren efter att ha frilagts ur havet genom landhöjningen.

Ingenstans längs den svenska Bottenhavskusten förekommer skalgrusbankar så rikligt som i Hudiksvallstrakten. Alldeles intill Högs kyrka påträffas en av dem. Skalgrusbankarna, som avlagrades i Litorinahavet för drygt 5 000 år sedan, domineras av blåmusslor m fl saltvattensmollusker.

Vegetationen är extremt kulturpräglad, med barrskog på åsen, randfältet och dalsidorna och med odlad jord, slåtter och betesmarker i övrigt. Lundvegetationen har ibland fått en intressant utveckling på skalgrusjordarna, ex-

empelvis på Forsberget intill Tunasjön (se objekt 52 d).

Hälsingtuna-Hög är ett mycket vackert och åskådligt exempel på bebyggelseutvecklingen vid en landhöjningskust, dessutom med en maximal kontinuitet bakåt i tiden. Åsen har vidare rent vetenskapliga värden, där den en lång sträcka på ett ovanligt vis nått och jämt tittar upp ur sedimentmassorna.

Hälsingtuna - Hög är av riksintresse för både naturvård och kulturminnesvård.

52 a
VÅLSTA
- öppen hagmark

KBL II/1 15 H NV 16 H SV

Vid byn Vålsta i Hög finns en öppen hagmark, vackert inramad av åkermarker och skog. I den 2,5 ha stora hagen, delvis omgiven av trä- och stengårdsgårdar, finns äldre åkerstrukturer, odlingsrösen, husgrunder och gravhögar. I fältskiktet finns hävdgynnade växter som låsbräken, slätterfibbla, luddhavre, stagg, ormrot och kattfot.

Marken har hävdats mycket länge, förr som slättermark men under senare tid med bete. Inga tecken kan märkas på att konstgödsel använts i hagen eller andra störande ingrepp förekommit. Däremot har hävden under senare år tidvis varit för svag.

Hagmarken vid Vålsta är värd att vårda och bevara, bl.a. för sin flora och de intressanta kulturhistoriska lämningarna. Floran är beroende av att hävden inte upphör eller blir för svag. Den fortsatta hävden bör säkerställas.

52 b
HALLSTAÅSEN
- rullstensås

GLKF I/1 15 H NV 16 H SV

Hudiksvallsåsen, som på kustslätten vid Hudiksvall i bästa fall märks som en låg sandbank, höjer sig vid Mo till imponerande höjd och bredd - Hallstaåsen. Vid Hög reser den sig 30-40 meter över slätten och delas på en kilometerlång sträcka av en åsgrav i två branta parallellryggar.

Åsmaterialet är mycket omväxlande, från mellansand till stora block. Av speciellt intresse är förekomsten av dellenitblock vilken kan uppgå till hela 9 % av blockmaterialet i åsen.

Hallstaåsen har under lång tid utsatts för omfattande grustäktsverksamhet varigenom stora delar av åsen grävts bort. Den gamla landsvägen, förbindelseleden mellan kusten och inlandet, på åschrönet är också delvis bortgrävd.

Hallstaåsen är rik på fornminnen, särskilt gravfält och gravhögar från järnåldern. Åsen är av central betydelse för landskapsbilden i Högs och Hälsingtunas odlingsbygder.

Hallstaåsen är skyddsvärd. Den viktigaste delen av åsen omfattas av ett interremmistiskt naturvårdsförordnande. Arbetet med att ge åsen ett permanent skydd pågår. Hudiksvalls kommun har utarbetat en åsvårdsplan som syftar till att bevara och restaurera delar av huvudåsen.

52 c
OPPEGÅRDEN
- öppen hagmark

KBL I/1 15 H NV 16 H SV

Till Oppegården i Hög hör en 2 ha stor öppen hagmark med bara ett fåtal björkar, aspar och enar. Betesmarken innehåller flera hävdgynnade arter, t ex slätterfibbla, kattfot, vårfingerört, stagg, ormrot, rödklint och luddhavre. Andra intressanta arter är gullklöver, nagelört, harmynta och tjärblomster.

Hagen vid Oppegården hör till de fodermarker i länet som har den allra längsta hävdkontinuiteten, med en hävdhistoria som troligen sträcker sig tillbaka till yngre järnåldern. Såväl inom som utanför betesmarken finns fornlämningar och andra kulturhistoriska spår som äldre åkerstrukturer och odlingsrösen. En hölada finns i hagen. Vid inventeringstillfället 1987 betades marken av ungdjur med god till måttlig intensitet.

Oppegårdens naturbetesmark är mycket värdefull p g a stora floravärden med flera i länet mindre vanliga arter. Det vackra läget, lång hävdkontinuitet och rikedom på kulturhistoriska spår höjer värdet. En förutsättning för att floravärdena skall bestå är att hävden upprätthålls.

52 d
TUNASJÖN
FORSBERGET
- fågelsjö, fornborg

ZBFL
II / 1
15 H NV
16 H SV

Tunasjön var en av de förnämsta fågelsjöarna i Hudiksvallstrakten men efter omfattande torr-lägningsarbeten i Hornåns dalgång och sänkning av utloppströskeln har sjön kraftigt förändrats. Sänkning har påskyndat igenväxningen och lett till att öppna vattenytor i stort sett saknas under sommaren. 1981 påbörjades ett restaureringsförsök varvid en vattenyta öppnades nedanför Hälsingtuna kyrka nära sjöns utlopp.

Som fågelokal har Tunasjön bl.a. utmärkt sig för sin stora skrattmåskoloni (ca 500 par 1974). Svarthakedopping, sothöna, sävsångare, rörsångare och ortolansparv har också redovisats som häckfåglar. Tunasjön är även en god rastlokal för rovfågel, änder och vadare. Sjön kan lättast överblickas från stranden nedanför Hälsingtuna kyrka.

På Forsberget söder om kyrkan finns en fornborg, omgiven av en 125 meter lång stenmur. Borgen är troligen från yngre järnåldern. Slutningen nedanför bergets sydvästbrant innehåller skalmärgel av åtminstone 1/2 meters mäktighet, överlagrad av grus och sand. I slutningen finns en kalkgynnad lundvegetation med snår av try och måbär, några hasselbuskar och ett örtrikt fältskikt med bl.a. blåsippta och underviol.

Tunasjön med omgivning är ett värdefullt naturvårdsobjekt med zoologiska, botaniska och landskapsestetiska värden.

Tunasjön ligger i en trakt med stora kulturhistoriska värden och intressanta fornlämningar. Sjön med omgivning har ett stort värde för friluftslivet bl.a. för studier av natur och kulturhistoria. Sjöns lättillgänglighet och goda förutsättningar för fågelfaunan gör det påhörjade restaureringsarbetet särskilt välkommet.

53
KALLMYRORNA
- koncentrisk
högmosse

HG
III / 1
16 H SV

Kallmyrorna norr om Hallsta är en blott 12 ha stor koncentrisk mosse, omgiven både av en tydligt avsatt kantskog och lagg.

Myren är orörd och naturgeografiskt intressant. Myren bör bl.a. undantas från skogsgödsling och ingrepp som kan påverka vattenbalansen. Dikning kan ej tillåtas.

54
NORDMYRAN
(Nordanmyran)
- rikkärr

B
III / 1
16 H SV

Nordmyran är ett rikkärr som uppkommit i anslutning till en av Hudiksvallstraktens skalgrusförekomster.

Myren har dikats i omgångar. Av den ursprungligen 53 ha stora myrytan kvarstår idag ca 11 ha. Trots att myren kraftigt förändrats genom dikningarna kvarstår fortfarande vissa botaniska värden. Bl.a. förekommer en artrik och välutvecklad brunmossflora. Myren har dokumenterats och utförligt beskrivits av *Bertil Halden* (1917). Detta bidrar till skyddsvärdet. Få myrar i länet har undersökts så ingående som Nordmyran.

55
BJÖRNTJÄRNE
- fågelsjö

Z
III / 1
15 G NO

Björntjärnen är en vegetationsrik tjärn i skogen söder om Delsbo. Den centrala vattenspejeln omges av hlöta gungflykärr. Tjärnens fågelliv är oväntat rikt. Till häckfågeln räknas bl.a. trana, svarthakedopping och flera arter änder. Mest anmärkningsvärd är den skrattmåskoloni som åtminstone har funnits i sjön.

Dikningar som påverkar sjön bör inte tillåtas. Sjön bör heller inte i onödan utsättas för störningar.

56
SVEDJA
- odlingslandskap

LK
III / 2
15 G NO

Svedja by är naturskönt belägen på en höjdygg i en uppodlad dalsänka, omgiven av branta berg. I området ingår också byarna Prättingberg, Västanäng och Oppsjö.

Landskapsbilden är mycket tilltalande och bygden har genom sina delvis välbevarade går-

dar och bymiljöer också kulturhistoriska värden.

57
HEDSTABERGET

B
III/2
15 H NV

Hedstaberget bildar mot väster och sydväst en mycket brant sluttning, bevuxen med gammal granskog. De övre delarna av berget är svallade och av hållmarksnatur. I sluttningen förekommer en lundartad vegetation. Bland de mer krävande arterna kan nämnas hassel, blåsip-pa, vårärt och flenört.

Hedstaberget har åtminstone ett lokalt botaniskt bevarandevärde. Det är angeläget att skogsbruket i sluttningen bedrivs naturvårds-inriktat, med hänsyn till floravärdena.

58
ÖSTANBRÄCKSSJÖN
- fågelsjö

ZB
III/2
15 H NV

Östanbräckssjön nordost om Hudiksvall är vegetationsrik, bevuxen med säv och högvuxna starrarter och delvis omgiven av myrar. Sjön har sänkts vid upprepade tillfällen. Efter den senaste utdikningen, som genomfördes så sent som 1970, har den avsevärt försämrats som fågellokal.

Svarthakedopping, gräsand, kricka, rörhöna, sothöna och skrattnås har bl.a. uppgivits som häckfåglar i Östanbräckssjön. Under vårsträcket brukar bläsand, sångsvan, blå kärrhök, trana, brushane, svartsnäppa, rödbena och andra fågelarter observeras.

Nedanför Gryttjaberget norr om sjön växer rikligt med blåsip-pa och hassel.

Östanbräckssjön har framför allt lokala fågelskyddsvärden. Mot bakgrund av att jordbruksslätternas sjöar i hög utsträckning försvunnit eller vuxit igen på grund av sjösänkningar och näringsläckage från omgivande åkermarker, finns det skäl att utreda förutsättningarna för en restaurering av sjön.

59
SMÄLSK
- skalgrusbank
med rik flora

BGZ
II/1
15 H NV

Den smala uppodlade dalgången vid Smälsk är en klassisk växtlokal, ingående undersökt och beskriven av *Bertil Halden* (1917). Utmed de berg som avgränsar den smala uppodlade dalen har skalmärgelbankar avsatts, vars kalkinnehåll skapat förutsättningar för en rik och intressant växtlighet.

Den rikaste floran finns längs den norra sydexponerade bergsidan. Nedanför vägen utbreder sig här en vacker hassellund där flera sydliga lundarter har påträffats, förutom hassel bl.a. nejlikrot och vårlök. Till de övriga arter som redovisats hör backglim, harmynta, bergmynta, gullpudra, brudsporre och trolldruva.

I hassellunden vid Smälsk har en artrik, sydligt präglad snäckfauna påvisats. Kalkpå-verkan från skalgrusförekomsten och det sydexponerade läget gynnar denna djurgrupp.

Hassellunden vid Smälsk är en av de botaniskt mest intressanta skalgruslokalerna i Hälsingland. Lunden har betats. Det är viktigt att den fortsatta hävden säkerställs och att hasseln gynnas genom utgallring av gran och andra skuggande träd.

60
RÅBERGSVALLEN
- levande fäbodvall
med artrik flora

KBL
I/2
15 G NO

Råbergsvallen, ca 10 km söder om Delsbo, har en hävdhistoria som går tillbaka till 1600-talet. Som mest fanns där nio bostugor med djurhållare. 1988 fanns på vallen sju mjölkkor som väl hävdade markerna kring bebyggelsen. Förutom några storgvuxna yviga granar och björkar är markerna öppna med en intressant hävdformad vegetation. Fältskiktsfloran är artrik med bl.a. blåsuga, ängsnejlika, ormrot, kattfot, stagg och liten blåklocka. Konstgödsel har aldrig använts.

Vallmiljön är vacker med tidstypiska stugor i gott skick. Råbergsvallen har högsta bevarandevärde p g a den artrika floran, den långa hävdkontinuiteten, den genuina fäbodmiljön och friheten från störande ingrepp. För att den

Hassellund vid Smålsk.

Foto: Anders Malmberg

artrika florans ska kunna bevaras måste hävden bibehållas.

61

STORMYRAN

(LONKEN)

ASARMYRORNA

- orört myrkomplex

HGZL

II/1

15 G NO

Stormyran-Asarmyrorna är ett mer än 100 ha stort myrkomplex mellan Lillvallssjön i söder och Nyvallssjön i norr. Komplexet avvattnas huvudsakligen mot Lillvallssjön och får sitt huvudsakliga vattentillskott från berget Kälens sluttningar. Myrkomplexet domineras av sluttande kärr men även mossepartier ingår. Lokalt förekommer backkärr. Områdets storlek, orördhet, hydrologi och fågelskyddsvärden motiverar sammantaget ett högt bevarandevärde. Dikning kan inte tillåtas. Andra ingrepp som kan skada vegetation eller andra naturvärden är inte förenliga med naturvårdsintresset.

62

STORBERGET

- nordbrant
med sötgräs

BG

I/1

Riks-N

15 H NV

Storberget sydväst om Forsa tillhör det sydnorrländska bergkullandskapets utposter mot öster. Berget är stort och dominerande, reser sig mer än 300 meter över sjöarna öster därom och bryter markant av mot den flackare kustzonen närmast havet.

Storberget avslutas mot norr av en 100 meter hög och drygt en kilometer lång brant, uppdelad i vertikala stup och avsatser. Nedanför branten utbreder sig ett av de största blockfälten i Hälsingland med block av ovanligt stora dimensioner.

Vid bergets fot sipprar vatten på flera ställen så att fuktiga stråk bildas i skogen, dock utan att någon egentlig källa eller bäck förekommer. Luften nedanför bergbranten känns sval och fuktig även under torra somrardagar.

Trots att skogsbruk försvåras i den utomordentligt blockiga terrängen är skogen inte urskogslik, möjligen med undantag för hyllor i berget där enstaka åldriga tallar står kvar. Skogen är för övrigt en gles, lågvuxen och medelåldrig barrblandskog med fläckvis stort inslag av björk och asp. Spår av avverkning finns inte.

I blockmarken finns en av länets rikaste förekomster av det sällsynta sötgräset, som 1981 noterades till inte mindre än 1 500 exemplar. Växtplatsen är klassisk, upptäckt av *G Fineman* redan 1883.

I området växer ytterligare ett sällsynt skogsgräs, nämligen skogssvingel. För övrigt är kärlväxtfloran tämligen anspråkslös och inte särskilt artrik.

Blockmarken vid Storberget måste framför allt genom den rika förekomsten av sötgräs tillmätas stora skyddsvärden. Växtplatsen har dock inte enbart ett floristiskt värde utan är också ekologiskt mycket intressant. Blockmarken och branten har dessutom ett stort geologiskt värde. Området är av riksintresse för naturvård.

63 ODLINGSLANDSKAPET SÖDER OM FORSA

- tilltalande
odlingslandskap
med genuin
jordbruksbebyggelse

KLF I/2 Riks-N 15 H NV

En central del av odlingsbygden i Forsa socken intar den knappt kilometerbreda öppna markerade dalgång som från Näsvisken sträcker sig 7 km mot sydsydost. Denna gamla sjöbottendal utmärks av en kulturhistoriskt intressant bygd med vackra välvårdade hälsingegårdar och uppodlade dalsidor, inramat av Storberget och de anslutande bergen väster om dalgången.

Den äldre bebyggelsen ligger i stor omfattning kvar på de platser den hade vid storskiftet. Registrerade fornlämningar, traktens ortnamn och annat källmaterial ger en antydning om att huvuddelen av de gårdar som är kända från historisk tid även kan följas tillbaka till järnåldern.

Trogsta i Forsa.

Foto: Anders Malmberg

I dalgången ligger flera byar med mycket stort kulturhistoriskt värde såväl beträffande de enskilda gårdarna som byarnas läge i landskapet. Här finns ett stort antal fornlämningar och byar med ursprunglig och välbevarad bebyggelse. Dalen är dessutom praktiskt taget fri från störande utspridd bebyggelse. De viktigaste byarna är Funsta, Hillsta, Nansta, Trogsta och Klångsta. Denna del av bygden är av riksintresse för kulturminnesvården.

Liknande kulturhistoriska värden finner man också i bygden kring Långsjön och Storsjön med Utnäs, Storön, Näset, Stenbo och Fränö som särskilt värdefulla områden. Hembygdsgården i byn Fränö är en av Hälsinglands få bevarade fyrbyggda gårdar.

Forsa kyrka är mycket vackert belägen på näset mellan Kyrkströmmen i Rolfstaån och Kyrksjön. Landskapet, som omger kyrkan, är en gammal kulturbygd av stor betydelse redan under järnåldern. Stora gravfält på flera håll i omgivningarna vittnar om detta. Kyrkan har ett dominerande läge och omges av historiska byggnader. Märkligast av dessa är den kvadratiske stenbyggnad i två våningar som kallas Gillestugan. Den anses vara en av Sveriges äldsta profanbyggnader.

Forsabygden hör till de äldsta och bäst bevarade kulturbygderna i Gävleborg. Det omväxlande och till stor del öppna landskapet, inramat av sjöar och höga berg, har stora skönhetsvärden. Det är därför av stort intresse att området hävdas och vårdas på ett sådant sätt att de kulturhistoriska värdena bevaras och landskapets öppenhet bibehålls.

Forsabygden är av riksintresse för naturvård.

63 a
FUNSTA
- björkhage

KLB
III/1
15 H NV

Funsta by är vackert belägen på en höjd norr om Funstasjön. I sydsluttning mot sjön finns en 1,2 ha stor björkhage, omgiven av åkrar. Marken i hagen är stenig och förutom björk växer där några granar och rönnar samt dessutom spridda enbuskar. Av hävdgynnade kärlväxter finns kattfot, rödklint, stagg och bockrot.

En ängslada, några husgrunder och gravhögar utgör de kulturhistoriska inslagen i hagen. Vid inventeringstillfället 1988 var marken väl hävdad genom fårbeta och gav dessutom intryck av att ha mycket lång kontinuitet som

fodermark. Hagen är fri från alla former av störande ingrepp.

Björkhagen i Funsta är en god representant för naturtypen björkhage och är värdefull att bevara. Förutsättningen för att så skall kunna ske är att hävden inte upprätthålls.

64
FJÄLLMYRAN
(Hudiksvall)

HG
III/1
15 H NV

- intressant mossetyp

Fjällmyran är ett litet mossekomplex med skogsklädda tallmossar och ett centralt ensidigt sluttande mosseparti med raka strängar. Myren är trots närheten till Iggesund och Hudiksvall opåverkad av dikning. Myren är i huvudsak av hydrologiskt och naturgeografiskt intresse. Myren bör därför förbli orörd. Dikning kan ej tillåtas.

65
RASSELMYRBERGET
- lundvegetation

BGF
III/2
15 H NV

På Rasselmyrbergets västsida, i sluttningen mot Vikarsjön, ligger en oskadad skalgrusbänk. Sluttningen utmärks av en mycket frodig lundvegetation där bl.a. underviol, vårärt, skogsvickler, tibast, ormbär och trolldruva skvallrar om den rika jordmånen. I bottenskiktet märks dessutom den för goda jordar karaktäristiska kranmossan (*Rhytidiadelphus triquetrus*).

Området kring Vikarsjöns nordstrand, Rasselmyrberget och ängsmarkerna väster och norr om berget är ett lättillgängligt och uppskattat utflyktsmål på grund av sin omväxlande och vackra natur. Rasselmyrbergets sydsluttning är botaniskt och geologiskt värdefull med en för hälsingekusten typisk skalgrusflora. Tåktverksamhet eller andra skadliga ingrepp strider mot naturvårdsintresset.

66
SANDREVELN
- fågelskyddsområde

ZG
III/DSO
15 H NV
15 H NO

Hudiksvallsåsens samband med mellansveriges stora åsar är inte klarlagd, men alldeles uppenbart är det däremot att åsen visar sig för

första gången i ön Sandreveln i Hudiksvallsfjärden. Därifrån fortsätter åsen mot nordväst under vattnet för att till sist gå i land vid Maludden.

På grund av Sandrevelns betydelse som häckningsplats för grågås har ön och sandbanken strax nordväst därom skyddats som fågel-skyddsområde med tillträdesförbud under tiden 1 april-15 juli.

67
BLACKSÅS
- bergstup,
utsiktspunkt

BGF
II/1
15 G NO
15 H NV

Det 437 meter höga berget Blacksås bildar mot öster en till synes enorm brant som reser sig mer än 270 meter över Blacksåstjärnen strax nedanför. Stupet är ett av länets högsta. Nedanför stupet övergår branten i en stor blockmark, delvis uppbyggd av husstora block.

Mellan lodbranten och blockmarken finns en smal urskogsartad skogsbård, dominerad av gran och lövträd. I branten växer också lönn och lind. Här växer dessutom fjällväxten klynnetåg på sin enda lokal i länet.

Från Blacksåsvallen leder en stig förbi branten upp till bergets topp varifrån utsikten över kustlandet i öster är enastående.

Blacksås måste tillmätas stora vetenskapliga naturvärden men också rekreativa värden, då utsiktspunkten på berget är tämligen välbesökt.

68
BLECKMYRORNA
- myrkomplex

ZHG
III/1
15 H NV

Bleckmyrorna är en 30 ha stor myr, som huvudsakligen byggs upp av mossevegetation i norr och av kärr i söder. Myrtyperna åtskiljs av en vattendelare tvärs över myren. Myren hyser ingen rikare flora men den har, i egenskap av häckningsplats för trana och grönbena, ett lokalt fågelskyddsvärde. Myren kan också sägas utgöra ett viktigt komplement till den i övrigt intressanta naturen vid Blacksås och Blacksåsvallen.

Åtgärder som påverkar myren bör inte tillåtas.

69
FUSKÅSBERGET

- berg med
gammal skog
och intressant flora och fauna

BZ
III/1
15 H NV

På den södra delen av det 275 meter höga Fuskåsberget växer bitvis gammal grov skog. I sydsluttningens östra del har ett vackert bestånd av grov 200-300-årig hållmarkstallskog sparats. Här finns gott om håll- och torrträd. Beståndet delas av en nybruten skogsväg, som leder upp till toppen av berget.

Den centrala delen av Fuskåsbergets sydsida är mycket brant och svårframkomlig med utskjutande klippavsatser, skrevor och rasmarker. Den svåråtkomliga skogen kring branterna är urskogartad med en hel del grova tallar och torrakor. Floran innehåller rikare partier med hällebräken, bergspring, bergglim, stinknäva, kattfot och slätterfibbla. Ovan branterna finns flera lönnar.

I Fuskåsberget häckar ormvråk, spillkråka och sannolikt slaguggla. Gråspett har också observerats.

I den rika blandskog som växer i Fuskåsbergets sydvästsluttning förekommer en rik snäckfauna med bl.a. taggsnäcka (*Acanthinula aculeata*) och mindre skogsglanssnäcka (*Aegopinella pura*).

Den gamla skogen på bergets sydostsluttning och i branterna bör sparas.

70
KÄRINGSKÅRBERGET

- klapperstensfält

GLF
III/1
15 H NV

Käringskårbergets högsta delar består av kal-spolade hållmarker med gles hållmarkstallskog. Spricksystemet i berget framträder mycket vackert på grund av att de lösa jordlagren spolats bort.

På bergets sydsluttning, i direkt kontakt med berget, ligger ett 600 meter långt och 100-200 meter brett klapperstensfält med ett flertal väl utbildade strandterrasser. Klapperstensfältet sträcker sig från ca 115 m ö h till ca 145 m ö h.

Berget och klapperstensfältet är ett välbesökt utflyktsmål med god utsikt över Forsabygden. Hällmarkstallskogen bör sparas.

71

DELÅNGERSÅN

(nedströms Storsjön)
- reproduktionsområde
för havsöring

ZHL

I/1

Riks-N

15 H NV

15 H NO

Delångersån avvattnar Svågan och Dellensjöarna, rinner mot sydost genom Kyrksjön, Långsjön och Storsjön och mynnar slutligen vid Saltvik i Hudiksvallsfjärden. Medelvattenföringen är ca 18 m³/s. En del av vattnet leds mot söder via Viksjön till Iggesundsfjärden.

Delångersån nedströms Storsjön rinner huvudsakligen genom ett flackt skogslandskap, omges delvis av myrar och vidgar sig på ett par ställen till sjöar, Iggsjön och Vikarsjön. Delångersån är av särskilt stort värde som lekvatten för havsvandrande fisk. I ett biflöde finns ett värdefullt flodkraftbestånd.

En fiskevårdsplan har upprättats för norra grenen av ån mellan Långsjön och havet. Statsbidrag har lämnats till biotopförbättrande åtgärder och byggande av fiskväg vid Delå kvarn. Åtgärderna bedöms väsentligt öka möjligheterna för reproduktion av såväl havsöring som lax. I åns mynningsområde gäller fiskeförbud fr o m 1 september till årets slut för att skydda lekvandrande fisk.

Tillräcklig vattenföring måste upprätthållas i ån för att naturvärdena skall bestå.

Delångersån från Storsjön till havet, den norra grenen, är av riksintresse för naturvård.

72

ÖSTANÅBERGET

- skalgrusbank
med rik flora

BGZ

II/1

15 H NV

I västra delen av det ca 70 meter höga Östanåberget finns en nästan lodrät och 20 meter hög bergvägg, som vetter mot Viksjöns norra vik.

I anslutning till bergsbranten finns en rasmark av stora block och längre ner i sluttningen strandsediment av grus och sand. Inlagrad i de övriga strandsedimenten ligger en skalbank av växlande mäktighet. Den når åtminstone 14

meter över Viksjöns nivå och har en horisontell utsträckning av minst 200-300 meter på bergets västra och sydvästra sida. Här påträffas en mycket intressant flora, som gör detta till en av de finaste skalgruslokalerna längs hällsingekusten.

I den kalkrika skalgruspåverkade lundvegetationen nedanför Östanåbergets sydvästsluttning har en rik snäckfauna av sydlig typ påträffats.

I anslutning till skalbanken uppträder lundvegetation och örtrik, lövblandad ängsgranskog. I det artrika fältskiktet ingår bl.a. brudsporre, nattviol, skogsvicker, vårärt, underviol, blåsippa, gullviva, darrgräs, try och måbär. Av stort intresse är också förekomsten av oxel. Den växer här med ett tiotal exemplar i ett för arten typiskt växtsamhälle. Lokalen är en av de nordligaste kända i Sverige. Meningarna är delade om förekomsten är naturlig eller om träden är förvildade.

Åtgärder som skadar den intressanta floran är inte förenliga med naturvårdsintresset. Eventuellt skogsbruk bör bedrivas med särskild hänsyn till floran.

73

BODARNA

- havsstrandäng

KB

III/1

15 H NV

Till gården Bodarna, vid det inre av Byfjärden strax utanför Iggesund, hör en av länets tre kända havsstrandängar. Strandängen, som är 2,5 ha stor, ligger på finkorniga sedimentjordar och är helt öppen. Ängen har en mycket lång beteskontinuitet. Den har under senare år enbart använts för sensommarbete under en kort period, vilket inte har varit tillräckligt för att ge marken ett välhävdat intryck. Ägaren planerar dock att intensifiera hävden.

Av hävdgynnade arter finns norskstarr, trådtåg, krypven och brunskära som är vanliga i växttäckets. Dessutom växer här kärrspira och kärrsälting.

Havsstrandängen vid Bodarna är en ovanlig naturtyp i länet. För att ängens karaktär skall kunna bevaras måste hävden intensifieras och säkerställas på lång sikt.

74

BODAGROTTONA

- urbergsgrottor,
naturreservat

GZ
I/NR
Riks-N
15 H NV

Bodagrottorna är belägna i en bergshöjd vid Byfjärden, nära den enskilda vägen mellan Iggesund och Skälölandet. Bergets övre delar, som höjer sig 15-20 meter över omgivande terräng, byggs i huvudsak upp av mer eller mindre oregelbundet staplade, skarpkantade block av några meters diameter. Det underjordiska grottsystemet förefaller sträcka sig under huvuddelen av det sönderspruckna berget. Håligheter-na når sannolikt ner till något tiotal meter under markytan. Djupare partier kan finnas men är i så fall fyllda av sediment.

Bodagrottorna är urbergsgrottor, som torde ha bildats genom tektonisk aktivitet efter inlandsisens avsmältning, s k neotektonik. Det bästa tecknet på att tidpunkten för bildningen är från sen- eller postglacial ålder är de inbördes förskjutna isräfflade hållytorna. Bildningen förefaller därför sammanfalla med inlandsisens avsmältning för drygt 9 000 år sedan, då området fortfarande var täckt med vatten. Högsta kustlinjen ligger här ca 240 m ö h.

Landhöjningen vid tidpunkten för bildningen beräknas ha uppgått till ca 10 meter per sekel, vilket medfört starka spänningar i berggrunden. Då dessa spänningar utlösts längs de befintliga sprick- och förkastningslinjerna har det resulterat i blockrörelser och ytligt belägna jordskalv. Hela bergsområdet ger därför intryck av att en mycket kraftig sprängladdning detonerat på ringa markdjup. Att grottsystemet inte kan ha bildats efter senglacial tid visar de utbredda lersedimenten i grottorna. Platser där så finkorniga sediment avsätts förutsätter ett relativt betydande vattendjup.

Bodagrottorna anses vara ett av de bästa hittills kända exemplen på neotektonisk aktivitet i Sverige.

Genom omfattande uppmätning och kartering av grottorna har man kunnat påvisa att Bodagrottorna är landets hittills största urbergsgrotta och en av de största grottorna över huvudtaget i landet. Gångsystemet har en konstaterad längd på mer än 2 500 meter och innehåller 27 "salar".

Grottorna uppges hysa en intressant insekts- och spindelfauna och en fast fladdermuspopulation.

Bodagrottorna, skyddade som naturreservat, är av riksintresse för naturvård.

75

SOLBERG

- träd- och
buskbärande hagmark

KB
III/1
15 H NV

Solberg ligger i ett avgränsat odlingslandskap vid Delångersån. Vid gården finns en 1,3 ha stor träd- och buskbärande hagmark. Denna består till stor del av hållmark med torr ängsvegetation, men friskäng är den areellt mest utbredda vegetationstypen.

I trädsiktet dominerar tall och björk, men rönn, gran och oxel finns också. Busksiktet är glest och består av en, ros och syren. Fäلتsiktetsfloran innehåller några av de vanligaste ängsväxterna som stagg, bockrot och prästkrage. I hållmarksvegetationen finns kärleksört och gul fetknopp.

I stora delar av hagen finns fornlämningar samt stengårdsgård, odlingsrösen och husgrunder. Vid inventeringstillfället 1988 betades hagen med god intensitet. Den har enligt brukaren varit betesmark mycket länge. Varken konstgödsel eller andra störande ingrepp kan påvisas.

Hagen vid Solberg har en relativt artfattig flora men den obrutna hävdkontinuiteten, det goda hävdillståndet och de kulturhistoriska lämningarna gör den värdefull. Fortsatt hävd av hagen krävs för att karaktären skall bevaras.

76

HORNSLANDET MED BÅLSÖN

- halvö med stora
naturvärden,
av riksintresse
för naturvård och friluftsliv

FZBGHK
I/1
Riks-N
Riks-F
15 H NO

Hornlandet skjuter långt ut i Bottenhavet som en väl avgränsad halvö, helt olik Gävleborgskusten i övrigt. Den 74 km² stora halvön består av ett mäktigt urbergsmassiv som, högre än omgivningen, reser sig 50-75 meter över havet och når en högsta höjd av ca 110 m ö h. Hornlandet avgränsas mot väster och sydväst av höga branta förkastningslinjer.

Genom sitt utsatta läge är Hornslandet kraftigt bearbetat av havet. Hårt svallad morän, klapperbildningar och renspolat berg karaktäriserar markförhållandena. Stora, vackert utbildade klapperstensfält finns längs hela ostsidan.

Hornslandet, ägt och förvalt av AssiDomän, utgjorde tidigare en egen kronopark. Det är ett av de största och viktigaste naturvårdsobjekten i kommunen.

Naturen är i många avseenden intressant och särpräglad. Halvön är skogbevuxen men skog äldre än 100 år saknas i stort sett. Efter den stora skogsbrand som drabbade Hornslandet 1888 gjordes stora insatser för att föryngra skogen. Trots det föryngrades vissa delar naturligt vilket givit upphov till intressanta lövsuccessioner.

Större lövskogsbestånd eller blandbestånd förekommer väster om Orrsjön, söder om Tomashamn, väster om Stensmyran samt längs Hällkroksbäcken. Det sistnämnda omfattar bl.a. strövområdet Lövsalen. Lövbständerna är botaniskt särpräglade och vegetationstypen torde sakna motsvarighet i regionen (blandskog med undervegetation av örnbräken, ljung, hönsbär, blodrot, plattlumner m fl).

De lövrika bestånderna är särskilt skyddsvärda ur fågelskyddssynpunkt genom sin betydelse för sällsynta och hotade hackspettarter. Samtliga i landet nu förekommande hackspettarter har häckat på Hornslandet. Vitryggig hackspett har häckat under en följd av år och årligen förekommer här flera par gråspett.

Hornslandet är förhållandevis rikt på myr-
rar, vilka med få undantag är orörda. Tack vare Hornslandets topografi och jämförelsevis höga höjd över havet har för kustregionen ovanligt tydliga flark- och strängkärr hunnit utvecklas, t ex Hölicksmyran och Lillrömyran. Flera andra intressanta myrtyper finns dessutom.

På Hornslandet finns flera lokaler av stort botaniskt intresse. Söder om Arnön finns exempelvis en lokal för de sällsynta låsbräkenarterna nordlig låsbräken, topplåsbräken och rutlåsbräken. Särskilt den senare förekommer i anmärkningsvärt stor mängd och har här sin i särklass rikaste förekomst i länet.

Botaniskt intressanta är också de spontana förekomsterna av ask och lind. Dessa skyddas som domänreservat. Särskilt rik lundflora uppvisar Klibbalreservatet väster om Tomashamn med bl.a. skogssvingel, dvärghäxört, myskmadra och lundstjärnblomma (se 76 e).

Hornslandet har betydande fågelskyddsvärden. Förutom tidigare nämnda hackspettarter förekommer flera intressanta skogsfågelarter. Genom sitt läge är halvön också viktig för rastande och sträckande fågel. Särskilt höga skyddsvärden för kustfågel har Hästholmen (se 76 b) samt Långharet och Lillharet mellan Bålsön och Kuggörarna.

Domänverket har gjort betydande insatser för naturvård och friluftsliv på Hornslandet. Av sammanlagt åtta domänreservat har ett utökats och ombildats till naturreservat (Hölick 76 j) och flera andra utökats. Utöver reservaten har domänverket överfört stora arealer till markanvändningsklass II. Detta innebär att marken skall skötas med särskilt stor hänsyn till naturvårds- och friluftsintrössena. Enligt avtal mellan AssiDomän och Naturvårdsverket har flera av Hornslandets domänreservat ombildats till naturreservat, nämligen Norra Hornslandet, Kuggörarna, Klibbalreservatet och Lövsalen.

På Hornslandet finns strövstigar, rastplatser, vindskydd, raststugor och andra anordningar för friluftslivet. Hornslandet är, med avseende på förutsättningar och nyttjande, ett av länets viktigaste områden för rörligt friluftsliv.

Även kulturhistoriska värden är stora. Av Hornslandets tre fiskelägen Arnön, Hölick och Kuggören finns välbevarad fiskarbebyggelse åtminstone vid de senare. Halvön är också rik på fornlämningar.

Hornslandet är av riksintresse för naturvård och av riksintresse för rörligt friluftsliv. Kuggören är av riksintresse för kulturminnesvård. De rekreativa, geologiska, botaniska och zoologiska värdena är mycket höga och bör tillmätas ungefär samma tyngd.

Av många goda skäl är det angeläget att Hornslandet förblir oexploaterat och undantas från ytterligare fritidsbebyggelse. Halvön bör disponeras för skogsbruk, friluftsliv och naturvård. Ur faunavårdssynpunkt är det viktigt att det stora lövinslaget bibehålls. De mest värdefulla lövbständerna bör undantas från avverkning. I skogsbruket bör särskild naturvårdshänsyn tas i de flesta områden. Lövbekämpning och dikning bör generellt undvikas. Markberedning bör utföras med skonsammast möjliga metoder. Ur naturvårds- och rekreationssynpunkt är det viktigt att värdefulla naturvårdsobjekt skyddas.

Flera områden på Hornslandet är skyddade som domänreservat, fågelskyddsområde, naturvårdsområde eller naturreservat. Nedan följer en beskrivning av dessa.

76 a

**DOMÄNRESERVATET
NORRA HORNSLANDET**

- lövrik naturskog
med rikt fågelliv

ZB
I/NR
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Detta nästan 110 ha stora domänreservat vid Hornslandets norra kust är mosaikartat och rikt varierat, rik- och storblockigt och i sin helhet svårframkomligt. Den största arealen upptas av gles tallskog i storblockig terräng centralt i reservatet, föga påverkad av skogsbruk. Äldre tallar, upp till 400 år gamla, förekommer ganska rikligt. Skogen är brandpräglad och bär spår av minst tre bränder.

I reservatets utkanter finns tre delområden med stort lövinslag. I söder björkskog med små inslag av sumpblandskog i ett småkupeerat landskap med storblockiga moränkullar. Här har en 350-årig gran påträffats i skog som undkom 1888 års brand. Björk dominerar men med stora inslag av asp, klibbal och sälg. Hålträd förekommer rikligt.

Två lövdominerade svackor med asp- och blandskog med inslag av björkskog finns i väster. Skogen är till större delen orörd, tätstammig, självgallrande med rik tillgång på döda löv- och barrträd, både stående och som lågor. Tre mindre vattensamlingar finns i området som för övrigt är påfallande artrikt.

Den tredje lövrika skogen, en sumpblandskog av örttyp, intar en svacka i reservatets nordöstra del. Gran och glasbjörk dominerar. Ett par mindre kärr, bl.a. ett klubbalkärr, har utbildats längs ett surdråg i svackan.

Domänreservatet Norra Hornslandet är, genom sin lövrikedom och tillgången på döende och döda träd, av särskilt stor betydelse för fågellivet, särskilt hackspettar och andra hålbbyggande fåglar.

Norra Hornslandet överfördes 1996 till naturreservat.

76 b

HÄSTHOLMEN

- fågelskyddsområde

↑ Uppskrävt

ZL
I/DSO
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Hästholmen kännetecknas av vidsträckta klapper- och grusfält, delvis bevuxna med vidsträckta ljung- och kråkrismattor. Den östra stranden består delvis av en sönderbruten klippkust med stora block. Centralt på ön växer barrskog med lövinslag. Mellan Hästholmen och Hornslandet finns ett antal låga, blockrika öar med små trädgångar. Labyrinter på Hästholmen är skyddade som fornminnen.

Hästholmen har ett rikt och varierat sjöfågelbestånd. Till häckfågeln räknas bl.a. ejder, svärta, småskrak, storskrak, roska, rödbena, silvertärna, tobisgrissla och skärpiplärka.

Till skydd för det rika sjöfågellivet är Hästholmens östra och södra del samt de små öarna i sundet mot Hornslandet skyddade som fågelskyddsområde. Under tiden 15 april-31 juli är det förbjudet att vistas inom fågelskyddsområdet.

76 c

BÅLSÖN

- värdefull kulturmiljö,
intressant kustnatur

FKBL
I/NVO
(Riks-N)
(Riks-F)
Riks-K
15 H NO

Bålsön, längst ut i havsbandet, består till övervägande delen av hårt svallad morän samt klapper-, grus- och sandfält. Mitt på ön finns ett mycket blött sluttande kärr, Stormarsmyren, samt ett par små. Dessutom finns ett flertal små tjärnar eller gölar. Stränderna är i allmänhet blockiga och steniga med hållar här och var. Ön är till största delen bevuxen med barrblandskog.

Bålsö fiskeläge har varit en av de största Gävlebohamnarna i Hälsingland. Den ursprungliga hamnplatsen vid Gammelhamn flyttades till det nya läget på öns västra kust under åren 1843-1844 eftersom landhöjningen gjort den gamla hamnen obrukbar. Öns kapell, uppfört 1603, ligger dock kvar vid Gammelhamn. Fiskarbyggelsen består av små välbevarade rödfärgade stugor, många sammanbygg-

da med båthus och sjöbodas. Intill hamnen finns en ödekyrkogård. På Sörudden finns fyra labrynter. Kyrkogården, labrynterna, stensättningar och andra lämningar efter tidigare verksamheter är skyddade som fornminnen.

Bålsön är viktig för friluftslivet trots att det öppna läget och steniga stränderna gör det svårt att landstiga med båt. Bålsö fiskeläge och ett par skyddade vikar undantagna. Små sandstränder på öns sydvästra del, gammal skog i söder, Gammelhamnen och de kulturella lämningarna är de främsta attraktionerna.

Bålsön är av riksintresse för kulturminnesvård samt ingår i det stora område av riksintresse för naturvård och av riksintresse för friluftsliv, som bl.a. innefattar Hornslandet.

76 d KUGGÖRARNA

KGLF
I/NR
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Naturen på Kuggörarna är säregen. Praktiskt taget hela yttre delen av ön karaktäriseras av vidsträckta klapperstensfält med vackert utformade stormstrandlinjer - strandvallar. Klapperstensfälten är till större delen helt öppna. Glesa, lågvuxna martallar har lyckats etablera sig på några ställen.

Kuggörens fiskeläge ligger väl skyddat runt Hamnviken med små rödfärgade stugor, ofta sammanbyggda med sjöbodas och båthus. Mitt på ön står kapellet, uppfört 1778 och en lång rad diminutiva, men för fiskeläget karaktäristiska och ack så nödvändiga byggnader. Det väl bevarade fiskeläget är av riksintresse för kulturminnesvården.

Domänreservatet Kuggörarna överfördes 1996 till naturreservat.

76 e KLIBBALRESERVATET

BZL
I/NR
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

I det ca 40 ha stora Klibalreservatet växer ett lövdominerat blandbestånd på mycket bördig

mark. Den höga bördigheten orsakas troligen av att lätttröligt markvatten tillför näring från underliggande skalgrusbänkar.

I reservatet finns flera olika vegetationstyper; i södra delen frisk, lövdominerad gles blandskog av blåbärstyp med mest björk och asp, i västra delen frodig lövskog av högört- och lågörttyp, i norra delen delvis sumpbarrblandskog av fuktig ristyp, i de centrala delarna impediment med berg och stora block där ett glest blandbestånd med vårtbjörk dominerar. I reservatet ingår också Fräkenmyran och Vedmarksmyran.

Floran i Klibalreservatet är anmärkningsvärt rik med bl.a. skogssvingel, dvärghäxört, myskmadra och lundstjärnblomma.

Klibalreservatet överfördes 1996 till naturreservat.

76 f KLAPPERSTENSRESERVATET

GLF
II/1
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Slutningen och stranden söder om Tomashamn med vidsträckta klapperstensfält och bergimpediment, glest bevuxet med "knotiga grovgreniga tallar", har skyddats som domänreservat, främst för "att genom utglesning och borttagning av skymmande granar förbättra den storlagna utsikten från landsvägen över det här helt öppna Bottenhavet".

76 g DOMÄNRESERVATET LÖVSALEN

BZFL
I/NR
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Det nästan 200 ha stora domänreservatet uppvisar en rikt varierad natur med blockrika bergimpediment, myrar, fem tjärnar, den för Hornslandet typiska glesa tallskogen samt lövdominerad skog. Lövskogen växer framför allt i låglänta partier, intill myrar och utmed Hällkroks-

bäcken som rinner genom reservatets östra del. Lövskogarna domineras av björk, asp, klibbal och gran i olika blandning, men även sälk och andra lövträd förekommer. Sydost om Gåsmyrvallen finns slutligen ett rent granbestånd som är särskilt intressant eftersom det är den enda större brandrefugien i området efter 1888 års brand. Här kan man hitta grova, mer än 200 år gamla granar.

Hällkroksbäcken, som rinner upp inom reservatet, är mycket viktig som lekvatten för havsöring. Lövsalen har, bl.a. på grund av den höga andelen lövskog, stort värde för fågellivet. Värdet som utflyktsmål och studieobjekt är mycket högt.

Domänreservatet Lövsalen överfördes 1996 till naturreservat.

76 h

NORRA LINDRESERVATET

B
III/1
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

I blockrik moränsluttning med hög bördighet växer en 100-årig, grandominerad skog med inslag av björk, klibbal och lind. I fältskiktet påträffas blåsippa, ormbär, olvon, korallrot och myskmadra förutom det sällsynta och likaledes näringskrävande gräset skogssvingel. En gran i reservatet har konstaterats vara minst 170 år gammal.

76 i

NORRA ASKRESERVATET

B
III/1
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Domänreservat, avsatt till skydd för en lundartad blandskog på frisk, troligen kalkpåverkad mark. Tall, gran och björk dominerar. Där finns också inslag av asp, sälk, klibbal och några askar, vilket gör det till en av landets nordligaste spontana askförekomster. I reservatet förekommer också tibast samt mattformigt växande olvon.

76 j

SÖDRA ASKRESERVATET

B
III/1
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

På sandjord med skikt av skalmärgel växer en blandskog av frisk till fuktig örtristyp, där även rena lövkärr ingår. Det lövrikaste beståndet finns i det drygt 5 ha stora reservatets nordvästra del som ett rent glasbjörkkärr. Skogen är i övrigt flerskiktad med tall, gran, björk, klibbal, rönn och ask samt snår av brakved och olvon. I den sydöstra delen finns ett flertal torrakor.

Tvåblad, skavfräken, dvärglumner och blåsippa hör till de näringskrävande växter man kan finna i reservatet. Bland övriga växter märks spindelblomster.

76 k

SÖDRA LINDRESERVATET

B
III/1
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Detta mycket lilla domänreservat (0,3 ha) har tillkommit för att skydda två grupper med lindar, som växer på svallad stenig morän nära en myrkant.

76 l

HÖLICK

- naturreservat
med bl.a. dynfält
och urbergsgrottor

FGHK
I/NR
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Hölick, Hornslandets södra udde, är skyddat som naturreservat. Reservatet innehåller de flesta av de naturtyper som förekommer på Hornslandet. Dessutom finns här vidsträckt sandstränder och ett stort dynfält. Hela området är mycket naturskönt. Hölick är väl känt för sina förnämliga badstränder och goda möj-

Hölicks naturreservat.

Foto: Anders Malmberg

ligheter till rekreation. I anslutning till reservatet finns en campingplats, utsökta badstränder och vandringsleder.

Hölick är geovetenskapligt intressant genom sina landformer, som präglats av landhöjningen, samt förekomsten av urbergsgrottor i reservatets nordvästra del. Genom grottsystemet, som sammanlagt är ca 1 000 meter långt, rinner en liten underjordisk bäck. Hölick är också hydrologiskt intressant genom sin avvattning via källor och små bäckar till en flack brackvattenlagun.

Områdets värdefullaste biotoper för växter och djur består främst i sandfälten vid havet samt i våtmarker och fuktig-frisk skogsmark i anslutning till brackvattenlagunen och bäckarna.

I reservatets östra del finns flera fornlämningar - tomtringar och stensträngar efter övergivna bosättningar.

77

HUDIKSVALLSKUSTEN

- värdefull
skärgårdskust
av riksintresse
för naturvård
och friluftsliv

FGBZ
I/2
Riks-N
Riks-F
15 H NV
15 H NO

Skärgården utanför Hudiksvall är den största i länet. Tillsammans med den starkt flikiga kusten mellan Hudiksvall och Enånger anses detta vara ett av de vackraste kustavsnitten i länet.

Hudiksvallskusten skiljer sig genom sin brutna och kuperade topografi starkt från länskusten i övrigt. Den är lätt tillgänglig med båt och rik på skyddade naturhamnar. De långa utskjutande uddarna gör det möjligt att även

från land nå ut i havsbandet. Naturen är i största allmänhet tilltalande. Eftersom kusten och skärgården dessutom är relativt fri från bebyggelse är den särskilt väl lämpad för rekreation och rörligt friluftsliv.

Hudiksvallskusten torde vara länets mest värdefulla kustavsnitt för rekreation och rörligt friluftsliv. För att främja dessa värden och säkerställa allmänhetens möjligheter att utnyttja området, bör därför kusten undantas från industrilokalisering.

Det är lika viktigt att tillgängligheten inte begränsas av fritidsbebyggelse. Därför bör även ytterligare etablering av fritidshus bedömas restriktivt. Med hänsyn till naturen och kustens värde för friluftslivet bör stor restriktivitet råda beträffande skogsbruk i den yttre skärgården.

Hudiksvallskusten (med Hornslandet) är av riksintresse för naturvård och av riksintresse för friluftsliv.

Hudiksvallskusten innefattar flera intressanta naturvårdsobjekt, vilka kortfattat beskrivs nedan.

77 a
**TUNAOLMEN
IDENORSOLMEN**
- skogbevuxna
skärgårdsöar

KLF
(III/2)
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Tunaolmen och Idenorsolmen med omgivande små öar och skär är i likhet med övriga öar i Hudiksvalls skärgård skogbevuxna, delvis moräntäckta klippöar. Moränen är kraftigt svalnad, delvis bortsköljd och bildar vackra klapperstensfält bl.a. på Tärnharet, Idenorsolmens sydöstra udde och på Gräsön.

Skogsbruk förekommer åtminstone på de stora öarna. På Tunaolmens sydöstra udde - Tärnharet - finns ett välbevarat fiskeläge med kapell.

Öarna är värdefulla för friluftslivet. Fiske- läget och kapellet har kulturhistoriska värden. Skogsbruket på öarna bör bedrivas med särskild hänsyn till landskapsbilden och till öarnas värde för det rörliga friluftslivet.

77 b
ÖRÄNGESNÄSET

BF
(II/2)
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NV

Terrängen på Örängesnäset är bruten och starkt kuperad. Detta har gett upphov till en omväxlande natur med kalspolade hållmarker, små klapperstensfält, branta stup och blockmarker. Flera små tjärnar och talrika småmyrar bidrar till variationsrikedomen. På flera ställen finns skalgrusbankar med rik och lundartad flora. Här förekommer blåsippa, tibast, vårärt, gullviva och liljekonvalj. På halvön finns också frodiga klibbalkärr och igenväxande havsvikar. I ett klibbalkärr ovanför Sebbersvik på Örängesnässets sydsida växer den sällsynta orkiden knottblomster. På Örängesnäset finns också spontana förekomster av lind och lönn.

Örängesnäset har stora botaniska värden och är av stort värde för friluftslivet.

77 c
MÖSSNÄSUDDEN

GL
(III/1)
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Mössnäsuddens ostsida, Mössöns skyddande front mot havet, intas av ett stort orört klapperstensfält med vackert skulpterade strandterrasser. Fältet omges av hedartad tallurskog med mattor av mjölon och lavar. Mössön, långsträckt och delvis mycket smal, binds samman med fastlandet av ett smalt näs, Mössönäset.

77 d
VÅTNÄSUDDEN
- intressant udde

KFBL
(III/2)
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NV
15 H NO

Våtnäsudden, en anmärkningsvärt lång och smal udde, skjuter ut mer än sju kilometer i havet öster om Enånger. Naturen på udden är omväxlande och värdefull för det rörliga friluftslivet. Från toppen av det 39 meter höga Korgberget är utsikten över havet och skärgården

Kråkö hamn.

Foto: Anders Malmberg

slagen. Flera blöta starrkärr och klibbalkärr är av växtekologiskt intresse. På halvöns yttersta spets ligger Våtnäs välbevarade fiskeläge.

rikt bestånd av sjöfågel. Till skydd för fågellivet har de därför fredats som fågelskyddsområden med landstigningsförbud från 15 april till och med 31 juli.

77 e

LILLKLUBB
KROKHOLMEN
STORKLUBB

GL
(III/1)
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NV

77 g

AGÖN
KRÅKÖN

- skärgårdsnatur,
naturvårdsområde

FLBZG
I/NVO
(Riks-N)
(Riks-F)
Riks-K
15 H NO

Dessa tre små bergiga öar - Lillklubb, Krokholmen och Storklubb - har en utpräglad rygghform, skarpa branter och väldiga block. Öarna har ett visst geologiskt intresse.

Agön och Kråkön är kraftigt kuperade, när som mest drygt 45 m ö h och täcks till två tredjedelar av morän. Denna är starkt svallad, omlagrad och till inte ringa del omvandlad till klapperstensfält, grus eller sandfält. Klappern uppträder till stor del som vackert utformade strandvallar. I sänkor i terrängen förekommer små myrar eller tjärnar, en på Agön och inte mindre än sju på Kråkön.

77 f

DISAN
NORRHARET
- fågelöar

Z
(II/1)
DSO
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NO

Öarna är skogbevuxna, barrblandskog med låg lövandel dominerar, men där finns också skogbevuxna bergimpediment. Sedan lång tid tillbaka har delar av såväl Agön som Kråkön berörts av skogsbruk. Vissa bestånd har trots det bedömts vara värdefulla från naturvårdssynpunkt, antingen på grund av ålder eller därför att de nästan aldrig berörts av skogsbruk.

De små skären Disan (nordväst om Innerstön) och Norrharet (öster om Våtnäs) har båda ett

Älg, hare, orre och tjäder lever i goda bestånd på öarna.

På både Agön och Kråkön finns bevarade fiskelägen av delvis stort kulturhistoriskt värde. Eftersom kusten är starkt påverkad av landhöjningen blir hamnarna efter hand omöjliga att använda. Den äldsta fiskehamnen, på Agöns östsida, är därför sedan länge övergiven. Av den återstår blott ett flertal lämningar efter bebyggelsen, men inga hus.

Agös nya hamn togs i bruk omkring 1600, men är nu så grund att den bara kan användas av småbåtar. Omkring sekelskiftet 1900 övertog därför Kråkö hamn, också den med mycket gamla anor, rollen som den viktigaste fiskehamnen. Vid Agö hamn finns ett kapell från 1660 medan kapellet vid Kråkö hamn tillkom 1736. Agön och Kråkön är, tillsammans med Drakön och Innerstön, av riksintresse för kulturminnesvården.

Agön och Kråkön är viktiga för friluftslivet. Vid såväl Agö hamn som Kråkö hamn finns gästbrygga, toalett och sopmaja. Vid Agö Stor-

hamn, en av länets bästa naturhamnar, finns toalett och sopmaja. Där har kommunen dessutom uppfört en stuga som står till allmänhetens förfogande.

Agön och Kråkön är skyddade som naturvårdsområde, i första hand för att bevara och främja öarnas värde för rörligt friluftsliv.

77 h
DRAKÖN
TIHÄLLARNA
- skär med
urskogsartad
kustbarrskog,
sälskyddsområde

BZL
I/NR
(Riks-N)
(Riks-F)
15 H NV
15 H NO

Drakön, Aspskär, Tihällan och Små-Tihällan hör till yttersta öarna i Hudiksvalls skärgård. De är samtliga klippöar. Berg i dagen med klippor och hållar dominerar. Klappersten och blockig, hårt svallad morän förekommer lokalt.

Drakön är bevuxen med barrskog. För flera tiotal år sedan avverkades en del av denna skog, men numera syns nästan inga spår av detta. Bortsett från att något enstaka träd avverkats, är övriga öar helt opåverkade av skogsbruk. Omkring 60 procent av de större öarnas areal upptas av produktiv barrblandskog. I övrigt finns både öppna och glest skogbevuxna berg och klapperfält.

Barrskogen på den lilla klippön Tihällan är det kanske främsta exemplet i länet på orörd kustbarrskog. Skogen har i mycket ringa grad utsatts för skogliga ingrepp och ger ett starkt urskogsartat intryck. På öns centrala del finns ett bestånd med granskog. I övrigt dominerar tallskog med enstaka granar. På de högre delarna dominerar hållmarkstallskog.

Synnerligen grova och "stabbigt" vuxna tallar förekommer spridda på Tihällan. Många av dessa når en ålder av 200-400 år och torde representera första generationen skog på ön. Förutom en gles albård vid Bondviken förekommer lövträd mycket sparsamt utmed stränderna.

Skogen på Tihällan är gles. Särskilt kring vindfällerna förekommer större luckor i beståndet. Föryngringen är här anmärkningsvärt dålig. Vegetativ föryngring av gran förekommer allmänt på torrare mark. Detta är av stor betydelse för granens fortlevnad eftersom huvudstammen ofta torkar.

Fyrudden på Agön. Foto: Anders Malmberg

Agön eldhärjades i augusti 1997, varvid omkring 400 hektar skog brändes av. Ett blixtnedslag tros vara orsaken till den omfattande och komplicerade branden. Ön är nu ett s k brandreservat. Foto: Per Trané

Tjäder och större hackspett hör förutom sjöfågel till Tihällans fågelfauna. Havsörn ses då och då vintertid och tidigare förekom här troligen berguv.

Tihällan med omgivande stenar, hållar och vattenområde är en av de viktigaste uppehållsorterna för gråsäl i länet.

Öarna är obebyggda. På Drakön finns emellertid lämningar efter bebyggelse, hamn och andra anläggningar från ett fiskeläge. Av kulturhistoriskt intresse är också de många gravplatserna på Drakön. Lämningarna är skyddade enligt kulturminneslagen.

För att bevara områdets natur, särskilt skogen och sälarnas uppehållsplatser, har Drakön-Tihällan skyddats som naturreservat. För att skydda sälstammen råder förbud att vistas eller färdas inom ett område runt Tihällan under tiden 1 februari-31 augusti.

78

KARLSNÄSBERGEN

- sydbrant
med rik flora

B
III/2
15 G NO

Karlsnäsbergens branta och sydexponerade bergsida är botaniskt intressant. Ett stycke upp i berget, nordost om Karlsnäs, förekommer små klippavsatser och lodytor. Här påträffas en svagt sydbergsartad flora med lönn, trolldruva, tjärblomster, getrams, myskmåra och bergrör. På lodytorna förekommer också backdunört, bergglim, svartbräken och hällebräken.

Karlsnäsbergens sydbrant med rik flora har ett högt lokalt bevarandevärde. Därför bör åtgärder som påverkar floran undvikas.

79

NIANÅN

- vattendrag med
värdefullt djurliv

ZHLF
II/1
15 H NV

Nianån avvattnar de reglerade Niensjöarna, 163 m ö h, rinner till största delen genom skogsteräng och mynnar i havet vid Njutångersfjärden. Niensjöarna är reglerade. Ån är flottledsrensad, åtminstone delvis med traktor. I ån finns flera dammar. I odlingsbygder är ån delvis rätad.

Nianåns lopp är delvis grenat med forsar och lugnvatten. Bottnarna varierar från block-

iga i starkt strömmande sträckor till grus och sand. Ån kantas delvis av fina strandskogar med björk, klibbal, gråal och olvon. En liten orensad bäck från Fuskåssjön rinner närmast ån i ett kraftigt meandrande lopp i en grund ravin. Utmed bäcken växer bl.a. tibast, lönn och olvon.

Nianåns fauna är intressant och värdefull. Särskilt värdefull är förekomsten av flodpärlmussla och utter. Strömstare observeras regelbundet. I ån finns lokala bestånd av öring av god kvalitet. Kraftverket vid Sofieholm nära åns mynning hindrar havsvandrande fisk från att få tillgång till Nianåns lekvatten.

En studie av kalkningseffekter på faunan, som utfördes i Nianån mellan 1986 och 1990, visar att ån före kalkningen hade en fauna med inslag av både renvattenkrävande och försurningskänsliga arter. Efter kalkning av Niensjöarna 1986 har bottenfaunan i ån reagerat med ökat art- och individantal. Antalet försurningskänsliga arter har ökat trots att inga direkta försurningskador kunde påvisas innan kalkningen. Antalet individer av viktiga födoorganismer för öring har ökat.

Svartbäcken, ett av Nianåns tillflöden, var tidigare kraftigt försurningspåverkad. Efter kalkning 1988 har både art- och individantalet ökat och försurningskänsliga arter har tillkommit.

Nianån har ett mycket värdefullt djurliv. Havsvandrande fisk bör ges möjligbet att komma förbi Sofieholms kraftverk. Vid avverkning bör en skuggande skogsridå lämnas utmed ån.

80

HORNSJÖMYRORNA

- myrkomplex

HGB
III/1
15 H NV

Hornsjömyrorna är ett 40 ha stort flikigt kärrkomplex, som inramar Hornsjöns södra del. Komplexet splittras upp av skogsholmar och utskjutande fastmarkspartier, men domineras av plana eller nästan plana kärr. Även mossepartier förekommer.

Myrkomplexet är orört och varierat. Särskilt värdefullt är det genom kontakten med fastmark och öppet vatten.

Åtgärder som påverkar Hornsjömyrorna bör ej tillåtas.

Urskogsartad lövblandskog i Laxtjärnsberget.

Foto: Anders Malmborg

81

**YSBERGET
LAXTJÄRNSBERGET**

- stort

sammanhängande

naturskogsområde, naturreservat

BZL I/NR Riks-N 15 G NO

Ysberget och Laxtjärnsberget utgör två markanta bergsformationer i det kraftigt kuperade skogslandet mellan Ljusnans dalgång och kustslätten i södra Hälsingland. Bergen ligger till större delen ovan högsta kustlinjen och täcks huvudsakligen av osvallad morän.

Den intressanta naturskogen på Ysberget och Laxtjärnsberget representerar slutfasen av ett lövdominerat successionsstadium efter brand. Den skogliga historiken över området är väldokumenterad. De senaste större bränderna inträffade 1866 (Laxtjärnsberget) och 1869 (Ysberget). Bränderna resulterade i en mycket kraftig lövföryngring (framför allt av asp och björk). Det stora inslaget av löv utmärker fortfarande skogen. Lövandelen är i genomsnitt 30 procent men varierar betydligt. Lokalt förekommer rena lövbestånd. Åtskilliga anmärkningsvärt grova aspar påträffas i reservatet, bl.a. en med 80 cm:s brösthöjdsdiameter.

Granen är i dag på väg att konkurrera ut lövträden, särskilt i de skuggigare nordsluttningarna. Döda och döende lövträd förekommer överlag rikligt. Kännetecknande är de över slutna bestånden med mängder av lågor av lövträd och gran.

Vissa delar av bergen berördes inte av 1866 och 1869 års bränder och i något fall inte heller av tidigare bränder. En större sådan brandrefug finns på Ysbergets nordsida. I anslutning till denna förekommer den sällsynta, mycket svårspredda och hotade laven långskägg.

Skogen har av allt att döma avverkats någon gång under perioden 1877-1889 då avverkningsrätten såldes till ett sågverk i Söderhamn. Avverkningen omfattade all skog ned till 10 tum (25,6 cm) i brösthöjdsdiameter.

Organiserade avverkningar genomfördes även under 1940- och 1950-talet. Huggningarna under 1900-talet var ganska omfattande. Detta kan vara svårt att föreställa sig med tanke på skogens utseende, men framgår av det omfattande systemet av körvägar i bergens sluttningar.

Naturreservatets fauna och flora är mycket intressant med många sällsynta och tillba-

katrängda naturskogsarter. Noterbart är det stora inslaget av hackspettar.

Till kärnväxtfloran hör några sydliga värmekrävande arter som lönn och lind samt en del mindre vanliga arter som myskmåra. Moss- och lavfloran är artrik och innehåller förutom långskägg många andra arter, som är hotade eller missgynnade av modernt skogsbruk.

Reservatet utgör en rest av en tidigare vanlig och ekologiskt mycket betydelsefull biotop. Liknande skogar saknas eller är idag mycket ovanliga i denna region. Området har också genom sin storlek och naturliga avgränsning särskilda förutsättningar att tjäna som skogligt referensområde och refug för hotade naturskogsarter.

Ysberget och Laxtjärnsberget är av riksintresse för naturvård.

82 LÖVENHOLTSBERGET

- sydexponerat
berg med rik flora

B III/2 15 G NO

Lövenholtsbergets sydexponerade branter och sluttningar hyser en intressant flora med flera sydliga värmekrävande arter. Typiska sydbergsarter och de tillika mest skyddsvärda arterna är lind, lönn, blåsippa, getrams och träjon.

Särskild hänsyn till vegetation och flora bör tas vid avverkningar eller andra skogsvårdsåtgärder i anslutning till sydbranten.

83 BLECKBERGENS URSKOG

- naturskog

BL II/NR 15 G NO

Bleckbergens urskog avsattes som naturreservat 1981. Området har tidigare skyddats av markägaren (Enångers pastorat). Skogen i reservatet är ingen urskog i egentlig bemärkelse men den är mycket gammal och starkt urskogsartad.

Skogen är en barrblandskog av ristyp med tjocka mossmattor, ris och enstaka örter. Grova resliga tallar i åldrar upp mot 400 år sätter sin prägel på reservatet. Föryngringen av tall

har dock upphört och området kommer på sikt att övergå i ren granskog. Denna succession förefaller dock att gå mycket långsamt då marken är starkt urlakad och näringskapitalet uppbundet i den levande skogen. Många av grannarna har stagnerat i tillväxten och har på 25-30 år inte blivit mer än halvmeterhöga.

Naturvärdet motiveras främst av urskogs-karaktern med liten kulturpåverkan och mycket hög ålder. Den blygsamma storleken, 4 ha, begränsar naturvärdet.

84 KÄRR SÖDER OM MÖSSBOÅSEN

- opåverkat
kärrkomplex vid
foten av Mössboåsen

BHG III/1 15 H NV

Ett flikigt, mosaikartat komplex med kärr av varierande blöthet. Komplexet får sitt vattentillskott från den mäktiga Mössboåsen. Kärren söker sig på flera ställen upp efter bergets sluttningar så att regelrätta backkärr uppstår. Små bäckar och källstråk förekommer på flera ställen.

Floran är förhållandevis artrik och varierad, vilket tillsammans med orördheten och den komplexa karaktären utgör det huvudsakliga bevarandevärdet.

Dikning kan inte tillåtas. Skogsbruk i anslutning till kärren bör bedrivas så att kärren inte skadas.

85 NORRBERGET

- lundvegetation
med lungört

B II/1 15 H NV

I Norrbergets sydsluttning återfinns landets nordligaste växtplats för lungört och den enda kända i Hälsingland. Lungörten förekommer i tusentals exemplar på en yta av ca 1 ha. Växtligheten är mycket örtrik med bl.a. blåsippa, trolldruva, vitsippa och ormbär. Dessutom förekommer både skogstry och måbär.

Det är viktigt att växtplatsen bevaras. Lövbekämpning, markberedning och vägdragnings utgör tänkbara hot mot lungörten. Avverkning bör ske med stor aktsamhet och delar av lokalen bör ej kalavverkas.

Bleckbergens naturreservat.

Foto: Anders Malmberg

86

TJÄNNÅSEN

- kalottberg,
klapperstensfält

GFL
II/1
15 H NV

Tjännåsen når i sin högsta punkt, 287 m ö h, nästan 50 meter över högsta kustlinjen. Berget ligger bara fem kilometer från den nuvarande kustlinjen och var, när havet nådde som högst efter inlandsisens avsmältning, den yttersta ön i en gles skärgård. Tjännåsen är därför starkt präglad av havets eroderande krafter. Finkornigt material som svallats ner från sluttningarna har samlats vid bergets fot. Längs bergets östsluttning finns vidsträckta klapperstensfält och välutvecklade strandvallar på alla nivåer upp till 240 m ö h. Strax nedanför toppen finns kalspolade hållar. På bergets översta del, kalotten, dit havet aldrig nått, ligger moränen kvar osvallad.

Utsikten från sluttningarna är mycket tilltalande och berget är ett uppskattat utflyktsmål.

Tjännåsens naturvärde är främst knutet till det vackert utformade kalottberget och de landhöjningsbetingade geologiska processer som mycket pedagogiskt illustreras i sluttningarnas klapperbildningar, hållmarker och svallsandsackumulationer.

87

FLÄCKAVIKEN

- igenväxt havsvik
och småbrutet
odlingslandskap

ZBK
III/1
15 H NV

Fläckaviken är en sedan länge isolerad och numera helt igenvuxen havsvik. Tät och hög bladvass täcker "vikens" centrala del och vassarna kantas av ett ca 50-70 meter brett bälte med tuviga starrmader. Fläckaviken är en god fågellokal. Tidigare har här funnits brun kärrhök, åtskilliga änder och vadare. Sedan den öppna vattenytan vuxit igen är lokalen i första hand intressant för sångare och sumphöns.

Mellan Fläckaviken och Siviksfjärden finns ett småbrutet, lövdominerat landskap med små insprängda starkt flikade åkerlappar. Åkrarna skiljs åt av delvis gles hagmarksartad lövdominerad skog med storvuxna klubbalar, björk, asp och lönn och frodigt fältskikt. Inslaget av buskformigt växande hägg i kantzonerna är stort. Gran är på väg att etablera sig i lövskogen.

Odlingslandskapet kring den forna viken har ålderdomlig prägel med betade ängsmarker och talrika lövsnår. Det är väsentligt att områdets landskapsestetiska kvaliteter och fågelskyddsvärden bibehålls.

88

HÄLSEN

- reproduktionsvatten
för röding

ZFL
I/1
Riks-N
15 G SO

Hälsen är en av kommunens högst belägna sjöar med sin vattenyta på drygt 285 m ö h. I sjön finns ett livskraftigt bestånd av fjällröding vilket anses vara ett relikbestånd från den betydligt kallare tidsperioden närmast efter inlandsisens avsmältningsskede.

Hälsens avrinningsområde har tunna och dåligt buffrande jordar vilket resulterat i att sjön är förhållandevis sur. För att inte rödingsbeståndets existens skall hotas av det låga pH-värdet kalkades sjön första gången i augusti 1983.

Förutom röding finns i Hälsen även öring, aborre och lake - sjön är en mycket populär fiskesjö.

Det är av många skäl (bl.a. genetiska) viktigt att Hälsens naturliga rödingstam kan bevaras. För att trygga rödingens och även andra fiskars förmåga att reproducera sig, krävs att sjöns alkalinitet hålls tillräckligt hög, t ex genom upprepad kalkning. Hälsen är av riksintresse för naturvård.

89

STULTSJÖN

- skogssjö

FZL
III/1
15 G SO
15 G NO

Stultsjön är en utpräglad skogssjö, helt omgiven av barrskog. Vattnet i sjön är svagt brunfärgat av humus, men har en jämförelsevis god vattenkemi. Stränderna är till största delen steniga - blockrika, barrskogskantade, men kan även vara myrlänta.

I Stultsjön häckar storlom och på omgivande myrar även trana. I sjön finns aborre och laxöring. Någon fritidshusbebyggelse förekommer inte. Sjön är av värde för fritidsfisket och som utflyktsmål. Det är ur naturvårdssynpunkt värdefullt om sjöns "orördhet" kan bevaras.

90
ENÅNGERSÅN
- skyddsvärt
vattendrag

ZHFL
II/1
Riks-N
15 G NO
15 H SV
15 H NO

Enångersån har sina källflöden i den kraftigt kuperade terrängen innanför Enångerskusten. De största källsjöarna är Stultsjön, Toloeksjön och Grottsjön. Inom denna del faller ån markant och tillförs vatten från ett stort antal småbäckar. De mellersta och övre delarna av ån, som är de intressantaste, rinner till stor del fram på sand- eller grusbotten. Lokalt finns finare sediment. Vid starkare strömmande sträckor är stränder och bottnar hlockigare. Särskilt blockig är ån i den brantaste delen vid Grängsjöberget.

Nedströms Boda rinner ån genom jordbruksbygd. Inga kraftverk förekommer i ån, men vid Enångers kyrka finns några dammar.

Enångersån innehåller inga större forsar utan är huvudsakligen lugnflytande med smärre strömpartier. Tillsammans med anslutande småbäckar är den ett viktigt reproduktionsvatten för öring. Förutsättningarna att åns betydelse som lekvatten för havsöring kan förbättras är mycket goda. I ån finns dessutom en rik förekomst av den i länet fridlysta flodpärlmusslan.

Vattensystemet är troligen påverkat av försurning men det är osäkert om denna ännu gett några skador på vattenorganismerna i ån. För att motverka försurningen har en kalkdoserare installerats i ån och flera av sjöarna i vattensystemet har kalkats.

Det är viktigt att särskild hänsyn tas till åns naturvärden. Bl.a. bör en skyddande skogsridå lämnas närmast ån vid avverkning. Dikning som kan komma att påverka vattendraget bör inte tillåtas. Enångersån är av riksintresse för naturvård.

91
BODA
- domänreservat
med högvuxen granskog

FBZ
III/NR
15 H SV

Vid Boda bruk intill Enångersån har domänverket skyddat ett skogsområde som domänre-

servat. Det 10 ha stora reservatet domineras av högrest, välgallrad granskog. Boniteten på den bördiga genomsläppliga marken är mycket god och floran är bitvis rik med lundväxter som lönn, blåsippa, trolldruva och lundelm. I sidoraviner till ån växer bl.a. strutbräken och missne. Duvhök har vid flera tillfällen häckat i skogen.

Området har i ett tidigare skede sannolikt intagits av odlings- eller betesmarker. Den drygt 100-åriga skogen, som nu är på väg att utvecklas till ett intressant naturskogsområde, är den första generationen skog sedan den tidigare markanvändningen upphört.

Boda domänreservat överfördes 1996 till naturreservat.

92
STORÅSEN
- berg med
intressant flora

BZG
II/2
15 H SV

Storåsens högsta topp ligger ca 320 m ö h. Berget når därmed högt över högsta kustlinjen som på berget är utbildad 240 m ö h.

Den övre delen av sydslutningen, som inte utsatts för havets svallning, uppvisar lokalt en oväntat artrik och spännande växtlighet. Tidigare fanns här en högvuxen granskog med inslag av grov asp, som bl.a. utgjorde häckningsplats för både gröngöling och gråspett. Större delen av skogen avverkades 1981. Grövre aspar, enstaka lönnar samt en del torrakor fick dock stå kvar på hygget. Här finns en mängd krävande lundväxter t ex trolldruva, tibast, olvon, skogsknipprot och det mycket sällsynta lundgräset skogssvingel. I området förekommer också den sällsynta och sporadiskt uppträdande svedjenävan.

De botaniska värdena är fortfarande mycket höga. De skogliga och ornitologiska bevarandevärdena har dock till större delen gått förlorade.

93
FÅGELHÄLLAN
- klapperstensfält

GLF
I/1
Riks-N
15 H SV

Fågelhällan är den vågiga bergkullterrängens yttersta utlöpare mot öster. Berget reser sig 100

Klapperstensfält vid Fågelhällan.

Foto: Anders Malmberg

meter eller mer över kustslättens betydligt mindre imponerande kullar. Det har därför varit utsatt för en mycket kraftig vågpåverkan från både norr, öster och söder.

Fågelhällans krön är kalspolat och endast bevuxet med en gles hållmarkstallskog. På de hårdast påverkade sluttningarna utbreder sig vidsträckta klapperstensfält. De hör till de största i länet och har en utbredning i höjddled från ca 80 m ö h upp till ca 160 m ö h. Det största obrutna fältet är mer än en kilometer långt och omsluter bergets södra och östra sidor. Dessutom finns ytterligare ett stort antal helt vegetationsfria klapperstensfält av varierande storlek och utbredning.

Övriga delar av sluttningen intas av en mer eller mindre gles barrskog, men inom hela området och på alla nivåer finns mycket vackert utbildade terrasser och strandvallar, stormstrandlinjer. De smala skogsriddarna nedanför strandvallarna ger sluttningen ett randigt utseende och förstärker intrycket av terrasserering.

Fågelhällans ansamling av klapperstensfält är länets största och bäst utvecklade "inlandsklapperfält". All verksamhet som kan skada strandvallar och klapperbildningar måste därför undvikas. Äldre skog på och i kanterna av klapperstensfälten bör sparas.

Fågelhällan är av riksintresse för naturvård.

94

LINDEFALLET

- särpräglad flora
med reliktförekomster
av ädla lövträd

BZ
I/1
Riks-N
15 H SV

Lindefallet är en klassisk växtplats för ädla lövträd. Lokalen ligger 110 m ö h, i nordostsluttning med svallad morän som bildar knappt skönjbara strandterrassplan med klapper. Sluttningen är kraftigt genomsilad av näringsrikt markvatten. Orsakerna till området särpräglade och i jämförelse med omgivningarna avvikande flora är inte närmare kända. Den välutvecklade lundfloran med lind, alm, lönn, skogssvingel och myska som förnämsta inslag kan mycket väl vara kvarvarande relikter från varmetiden som kulminerade ungefär samtidigt som området frilades från havet.

Skogen, som länge stått orörd, gallrades hårt under 1970-talet. En stor del av granarna och en del lövträd avverkades vid detta tillfälle, men lyckligtvis sparades de ädla lövträden. I den lundartade ängsskogen förekommer en rik snäckfauna med bl.a. taggsnäcka (*Acanthinula aculeata*).

Lindefallet är en klassisk botanisk lokal med en mycket värdefull ädellövvegetation av reliktnatur. Lindefallet är av riksintresse för naturvård och bör ges ett permanent skydd.

Hemmersklappen intill Ljusmyrsklappen.

Foto: Anders Malmborg

95

LJUSMYRSBERGET
- klapperstensfält

GBL II/1 15 H SV

På Ljusmyrsbergets sluttningar finns tre stora klapperstensfält och åtskilliga mindre. De förekommer på nivåer mellan knappt 190 m ö h, nära bergets topp, till under 90 m ö h. Den landhöjning, som klapperstensfälten på Ljusmyrsberget åskådliggör, har pågått under många tusen år.

De tre största klapperstensfälten ligger på Ljusmyrsbergets södra, östra (Ljusmyrsklappen) och norra (Hemmersklappen) sluttningar. Den södra, mellan Ljusmyrsberget och toppen söder därom, ligger avsevärt högre än de övriga två. Mäktiga strandvallar av grova block markerar olika stormstrandlinjer hos det vikande havet.

Klapperstensfälten är i regel helt fria från högre vegetation. Lokalt står dock grupper av vackra vårtbjörkar samt enstaka grova aspar och vresiga tallar. Vid den västra kanten av

Hemmersklappen växer en ovanligt grov lönn och under den några små krusbärsbuskar. Fler lönnar växer i närheten. Nedanför Hemmersklappen finns små tidvis uttorkade källor och bäckar. Här är floran rik med bl.a. grönstarr och den sällsynta orkidén skogsknipprot.

Klapperstensfälten på Ljusmyrsbergets sluttningar är värdefulla ur naturvårdssynpunkt och av betydelse för förståelsen av landets geologiska utvecklingshistoria. De har också betydande landskapsestetiska värden med bl.a. en storslagen utsikt över havet. Det är oförenligt med naturvårdens intressen att klapperstensfälten skadas. Därför bör körning med skogsmaskiner över huvud taget inte förekomma på fälten. Det är också angeläget att skogen och enskilda träd på klapperstensfälten och i deras kantzoner sparas.

96

**BJÖRKHAGE
VID LINDEFALLET**

KB
III/1
15 H SV

Vid en av gårdarna i byn Lindefallet hävdas en björkhage på 0,5 ha. I hagen finns några äldre vidkroniga björkar och druvfläderbuskar. Floran är förhållandevis artfattig med bl.a. kattfot, ormröt och ängsfryle. Hagen ger ett intryck av att ha hävdats länge och kontinuerligt. Någon konstgödsling har aldrig förekommit men småstörningar finns i form av en gödselstack och en sten- och cementhög.

Trots den artfattiga floran har betesmarken ett högt värde som hävdad björkhage. För att naturtypen skall kunna bevaras är det nödvändigt att hävden fortsätter.

97

**MYRAR MELLAN
SKÅSSAN,
LJUSMYRAN
OCH HAVET**

GHBZ
I/2
Riks-N
15 H SV

Öster om bergkullterrängen i Hälsinglands inland vidtar ett mot norr avsmalnande och mot havet jämnt sluttande, jämförelsevis flackt kustlandskap, rikt på myrar och sjöar. På grund av landhöjningen utvecklas här en succession av myrar från de yngsta kärren i de delar som nyligen frilagts från havet till välutvecklade mossar. Vid gränsen mellan Hudiksvalls och Söderhamns kommuner, där nivåskillnaden från havet till de högsta delarna uppgår till ca 60 m, är denna landhöjningsbetingade process mycket

illustrativt åskådliggjord. Landhöjningen har skapat en kontinuerlig serie av olika långt utvecklade myrar, vars differentiering kan följas från de yngsta kärren något tiotal meter över havsytan till Ljusmyran och Skåssan som representerar särskilt välutvecklade mossetyper.

Serien av mossar representeras av plana skogbevuxna mossar, svagt välvda mossar samt tydligt koncentriskt eller excentriskt välvda mossar med mosseplan, lagg och kantskog.

Den lägsta delen, upp till ca 30 m ö h, domineras av kärr. Även dessa är av vetenskapligt intresse då de delvis är utbildade som strängkärr och i något fall som flarkkärr (största och tydligast differentierade är dessa strukturer på myren Syrvälling 25 m ö h i Söderhamns kommun). I dessa delar, bl.a. kring Sivik, finns också skaigrus vilket på flera ställen gett upphov till en intressant skalmärgelflora med bl.a. ask, tvåblad och vårärt.

De största och viktigaste myrenheterna i området är Skåssan och Raggtjärnen i Söderhamns kommun samt Ljusmyran och Svartjärnsmyran. Flera andra myrar är dock mycket betydelsefulla för de vetenskapliga värdena i området och bör bibehållas hydrologiskt intakta. Önskemål om dikning bör prövas restriktivt och kan inte tillåtas i de viktigare myrarna.

97 a

LJUSMYRAN

- mosse-kärrkomplex

GHZ
15 H SV

Ljusmyran bildar ett mosse-kärrkomplex, som bl.a. innefattar en excentrisk mosse med gölar och kärr med svag strängbildning. En serie gamla diken i den nordvästra skogbevuxna kanten av myren når fram till mossegölarerna och påverkar vattennivån i en del av dem. Ostkustbanan skiljer den västra, något uttorkade fliken av myren från huvuddelen.

Södra delen av komplexet intas av flacka öppna fattigkärr, som mot norr övergår i mosse med låga tuvor av ljung och stora höljejtör, dominerade av tuvdu. Denna södra mossedel omges av kärr. Ljusmyrans norra del intas av en kraftigt välvd mosse. Nära mossens centrum finns ett tiotal djupa gölar. Tydlig lagg och kantskog förekommer längs den norra kanten. Kni- pa, storspov mm häckar på mossen.

Ljusmyran är ett stort öppet myrkomplex med värdefulla myrtyper. Det största intresset tillmäter sig den välutvecklade gölmossen. In-

tressant är också kombinationen av en välvd (centrisk) mosse och strängkärr, en företeelse som bara förekommer i gränsområdet mellan dessa myrtypers utbredning.

Naturvärdet begränsas av de störningar och ingrepp som väg, järnväg och diken medfört. Trots det har myren stora bevarandevärden som naturgeografiskt och vetenskapligt värdefullt exempel på en excentrisk mosse med gölar. Detta stärks av närheten till Skåssan och hela serien av mossar öster om denna.

97 b

SVARTTJÄRNSMYRAN

- komplex av mossar och kärr

GH
15 H SV

Svarttjärnsmyran består av ett komplex av skogbevuxna, ostrukturerade mossar och öppna-halvöppna kärr. I anslutning till tjärnarna förekommer starrkärr av låg- och högstarrtyp samt partier med gungfly. Inga ingrepp har gjorts i Svarttjärnsmyran.

Myren är som enskilt objekt inte särskilt märklig. Dess huvudsakliga värde ligger i att den dels är orörd, dels ingår i den mycket intressanta serien av mossar i olika utvecklingsstadier mellan Skåssan och havet.

Halva myren ligger i Söderhamns kommun.

98

MYR VID KROKTJÄRNE

- östligt beläget strängkärr

GH
III/1
15 H SV

Den lilla myren nordväst om Kroktjärn är ett blött kärrkomplex, som bl.a. innehåller strängade kärr.

Förekomsten av strängkärr i närheten av havet i denna del av landet är bl.a. av naturgeografiskt intresse.

Myren och tjärnen bör bevaras orörd. Dikning kan ej tillåtas.

99

KARSKÄR

- tilltalande

kustavsnitt

med ursprungligt fiskeläge

FKL
III/2
15 H SV

Kusten kring fiskeläget Karskär är starkt exponerad och bergig. De i länet dominerande blockiga moränstränderna är här ersatta av vackert slipade hållar och utskjutande klippor. I skyddade lägen förekommer sandstränder. Kuststräckan är väl lämpad för bad och annat friluftsliv.

Det gamla fiskeläget vid Karskär har i stor utsträckning bibehållit sin ursprungliga prägel trots att många av stugorna har mist sin funktion som fiskarbebyggelse. Så sent som 1979 beboddes dock en av stugorna av en yrkesverksam fiskare trots att fiskeläget Karskär saknar vägförbindelse. En nybyggd skogsbilväg slutar några hundra meter från fiskeläget.

Det är för såväl friluftsliv och naturvård som kulturminnesvård angeläget att fiskelägets orörda och ursprungliga miljö bevaras och att kusten inte exploateras.

100

SNÄCKEN

- värdefullt åsavsnitt med orörd kustskog

GBFL
I/NR
15 H SV

Snäckens naturreservat bildades 1978. Reservatet omfattar den yttersta delen av Enångersåsen som skjuter ut i havet som en 300 meter lång udde. Åsmaterialet är kraftigt bearbetat av vågorna och ett väl utbildat system av strandvallar markerar uddens topografi.

Skogen på udden är starkt urskogsartad, mycket gles och lågvuxen. Tall är det helt dominerande trädslaget även om en del krypande granar förekommer. Strandskog av lövträd saknas och tallen etablerar sig direkt ovanför stranden.

Tall förekommer i alla åldrar upp till ca 300 år. Flera av de äldre tallarna bildar den första generationen träd på Snäckan (trädens ålder är direkt beroende av höjden över havet). Många av tallarna är vackert draperade av tagellaven *Alectoria fremonti*. Även markvegetationen är tilltalande med skarpa lav och ris-mattor.

Snäcken.

Foto: Anders Malmberg

Området ger överlag ett starkt intryck av orördhet.

101
VITGRUND
VATSTENARNA

BZKFL
II/1
15 H SV

- ögrupp med
värdefull landhöjningsvegetation

Vitgrund och Vatstenarna ligger på samma undervattensrygg som Klacksörarna i Söderhamns kommun.

Ögruppen har en karaktäristisk landhöjningsvegetation med många intressanta drag. Ögruppen är värdefull för friluftslivet och har en viss betydelse för fågellivet. Nybebyggelse bör inte tillåtas på öarna.

En utförligare beskrivning av ögruppen finns under Söderhamns kommun, objekt nr 20.

Värdefull natur i Gävleborg

är Länsstyrelsens redovisning av intressanta och värdefulla naturvårdsobjekt - resultatet av många års inventeringar och undersökningar av länets natur. Mer än 1 200 enskilda områden redovisas - från kust till inland, från orörd natur till odlingsbygd, på land och i vatten. Värdefull natur i Gävleborg ska kunna tjäna som ett viktigt underlag för beslutsfattare i stat och kommun, men också för alla andra aktörer i länet. Boken kan också användas som inspirationskälla och utflyktsguide.

